

Papež Pavel VI.

Okrožnica
POSREDOVANJE
ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA

Humanae vitae

Cerkveni dokumenti
144

Papež PAVEL VI.
OKROŽNICA
POSREDOVANJE ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA
Nova izdaja

Papež Pavel VI.

Okrožnica

**POSREDOVANJE
ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA**

HUMANAE VITAE

Družina
Ljubljana
2014

CERKVENI DOKUMENTI 144

Papež Pavel VI.
OKROŽNICA POSREDOVANJE ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA
Nova izdaja

Izvirnik
PAOLO VI.
ENCICLICA HUMANAЕ VITAE TRADENDAE

© Paoline, Roma
© Družina, d. o. o., Ljubljana

Urednik: Rafko Valenčič
Prevod okrožnice: Ivan Merlak (1968)
Prevod Angela Scole: Stane Zore (2014)
Lektorirala: Marija Bratina
Redakcija: Rafko Valenčič
Grafična priprava: Družina d. o. o.
Zanjo: Tone Rode
Naklada: 1100 izvodov
Cena : 7.50 evra
Tisk: Tiskano v Sloveniji
Ljubljana: 2014

Vse informacije o knjigah založbe Družina
najdete na spletni strani: www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-452
27-1:613.88

PAULUS VI, papež, 1897-1978

Okrožnica Posredovanje človeškega življenja - Humanae Vitae / Pavel
VI. ; [prevod okrožnice Ivan Merlak, prevod Angela Scole Stane Zore]. -
Ljubljana : Družina, 2014

ISBN 978-961-04-0126-1

276546816

Papež Pavel VI.

Okrožnica

POSREDOVANJE ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA

HUMANAE VITAE

Častitim bratom patriarhom, nadškofom, škofom in drugim krajevnim ordinarijem, ki žive v miru in edinosti z apostolskim sedežem, duhovnikom in vernikom vsega katoliškega sveta kakor tudi vsem ljudem dobre volje

Častiti bratje in dragi sinovi!
Pozdrav in apostolski blagoslov!

Posredovanje življenja

1. Posredovanje človeškega življenja je zelo pomembna naloga. Po njej so zakonci svobodni in odgovorni sodelavci Boga Stvarnika. Ta naloga je bila zanje vedno vir velikega veselja: včasih pa so jo spremljale težave in tesnobe. Spolnjevanje te naloge je v vseh časih postavljalo vesti zakoncev težavna vprašanja. Najnovejši razvoj človeške družbe pa je povzročil take spremembe, ki so zbudile še nova vprašanja. Cerkev ne sme iti molče mimo njih, saj se tičejo reči, ki tako zelo zadevajo življenje in srečo ljudi.

I. NOVI POGLEDI IN VPRAŠANJE PRISTOJNOSTI CERKVENEGA UČITELJSTVA

Novi problemi

2. Nastale spremembe so brez dvoma pomembne in raznolične. Predvsem gre za naglo naraščanje števila rojstev. Mnogi se ob tem boje, da bi število ljudi na svetu naraščalo nagleje kakor sredstva za preživljanje in bi bilo tako mnogo družin ter narodov v razvoju izpostavljenih vedno večjim stiskam. To pa bi moglo državne oblasti vznemirjati, da bi se borile zoper omenjeno nevarnost z radikalnimi ukrepi. Res je tudi, da delovne in stanovanjske razmere, kakor tudi vedno večje zahteve na gospodarskem področju in pri vzgoji mladine terjajo način življenja, v katerem ni lahko ustrezno skrbeli za večje število otrok.

Dejstvo je tudi, da se je spremenilo gledanje na ženo in na njeno vlogo v družbi. Drugače se vrednoti tudi zakonska ljubezen, drugače se gleda na pomen zakonskih dejanj, ki izhajajo iz te ljubezni.

Končno je treba upoštevati, da je človek čudovito napredoval v obvladovanju in umnem urejanju naravnih sil. To gospostvo hoče zdaj razširiti tudi na vse svoje življenje: na svoje telo in duševne sposobnosti, na družbeno življenje in na same zakone, ki urejajo posredovanje življenja.

3. Zaradi takega stanja nastajajo nova vprašanja. Ali bi ne bilo primerno, – oziraje se na te življenjske pogoje in na pomen, ki ga imajo zakonski odnosi za razumevanje med zakoncema in za njihovo medsebojno zvestobo, – nekoliko spremeniti do sedaj veljavna npravna pravila, zlasti če pomislimo, da jih ni mogoče spolnjevati brez žrtev, včasih celo junaških žrtev.

Ali bi ne bilo – če za področje zakonskih odnosov uporabljamo tako imenovano *načelo celovitosti* – dopustno skle-

pati, da namen, po katerem bi bila rodovitnost manjša, toda bolj premišljena (načrtovana), naredi materialno sterilizirajoče dejanje za dovoljeno sredstvo uravnavanja rojstev? Ali je torej prav misliti, da se namen roditve nanaša bolj na celovitost življenja zakoncev kakor na njihova posamezna dejanja?

Ker se je pri današnjem človeku povečal čut odgovornosti, se ljudje tudi sprašujejo, ali ni prišel čas, ko naj urejanje rojstev pripada bolj človekovemu razumu in volji kakor biološkemu ritmu njegovega organizma.

Pristojnost cerkvenega učiteljstva

4. Omenjena vprašanja so zahtevala od cerkvenega učiteljstva novo in poglobljeno razmišljanje o načelih npravnega nauka glede zakona; nauka, ki temelji na naravnem zakonu, razsvetljenem in obogatenu po božjem razodetju.

Noben vernik ne bo zanikal, da ima cerkveno učiteljstvo pravico razlagati tudi naravni npravni zakon. Kakor so že večkrat izjavili naši predniki,¹ ni nobenega dvoma, da je Jezus Kristus Petra in apostole, ko jim je izročil svojo oblast in jih poslal oznanjat njegove zapovedi vsem narodom,² postavil za verodostojne varuhe in razlagalce vsega npravnega zakona; ne samo evangeljskega, temveč tudi naravnega moralnega zakona. Naravni zakon namreč razodeva Božjo voljo in njegovo zvesto spolnjevanje je kajpada potrebno za zveličanje.³

Cerkev je to svojo poslanstvo vedno izvrševala, še pogostejše v zadnjem času, ko je izdajala listine, ki govore ali o naravi

¹ Prim. Pij IX., Okrožnica *Qui pluribus*, v: *Pii IX P. M. Acta*, 1, 9–10; Pij X., Okrožnica *Singulari quadam*, v: *AAS* 4 (1912) 658; Pij XL, Okrožnica *Casti Connubii*, v: *AAS* 22 (1930) 579–581; Pij XII, Nagovor škofom vsega sveta *Magnificate Dominum*, v: *AAS* 46 (1954) 671–672; Janez XXIII, Okrožnica *Mati in učiteljica – Mater et Magistra*, v: *AAS* 53 (1961) 457. Prim. J. Juhant – R. Valenčič, *Družbeni nauk Cerkve*, Mohorjeva družba, Celje 1994, 225–278.

² Prim. Mt 28,18–19.

³ Prim. Mt 7,21.

moralnega zakona ali o pravilni uporabi pravic zakoncev ali o njihovih dolžnostih.⁴

Posebna preučevanja

5. V zavesti tega poslanstva smo potrdili in razširili študijsko komisijo, ki jo je naš prednik blagega spomina, Janez XXIII., ustanovil marca leta 1963. To komisijo je sestavljalo poleg več strokovnjakov za panoge, ki zadevajo to področje, in tudi nekaj zakoncev. Komisija je imela namen ne samo raziskati mnenja o vprašanih zakonskega življenja, posebej še glede pravilnega uravnavanja rojstev, ampak tudi posredovati potrebne ugotovitve, da bi moglo cerkveno učiteljstvo primerno odgovoriti na pričakovanje, ki ga gojijo o tej zadevi ne le verniki, temveč tudi drugi ljudje po vsem svetu.⁵

Ko smo sprejeli ugotovitve teh raziskovalcev in tudi mnenja ter nasvete, ki so nam jih poslali bodisi sami od sebe, bodisi na izrecno prošnjo mnogi naši bratje v škofovski službi, nam je bilo omogočeno, da bolje preudarimo vse vidike tega zapletenega vprašanja. Vsem izražamo iz vsega srca iskreno hvaležnost.

⁴ Prim. *Catech. Rom. Conc. Trid. – Tridentinski koncil: Rimski katekizem*, pars/del II, c. VIII; Leon XIII, Okrožnica *Arcanum*, v: *Acta Leonis XIII*, 2 (1880) 26–29; Pij XI, Okrožnica *Divini Illius Magistri*, v: AAS 22 (1930) 58–61; Pij XI., Okrožnica *Casti Connubii*: AAS 22 (1930) 545–546; Pij XII, *Nagovor članom italijanskega zdravniškega društva sv. Luka*, v: *Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII*, VI 191–192; Pij XII., *Nagovor udeleženkam kongresa italijanske babiške zveze*: AAS 43 (1951) 835–854; Isti, *Nagovor kongresu združenja, ki se imenuje »Družinska fronta«* in »Združenju številnih družin»: AAS 43 (1951) 857–859; Isti, *Nagovor udeležencem VII. svetovnega kongresa hematologov*, v: AAS 50 (1958) 734–735; Janez XXIII, Okrožnica *Mater et Magistra*, v: AAS 53 (1961) 446–447; Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor, *Pastoralna konstitucija Veselje in upanje – Gaudium et spes*, 1965, 47–52: AAS, 58 (1966) 1067–1074. *Zakonik cerkvenega prava (+1917)*, kan. 1067; 1068, § 1; 1076, § 1–2.

⁵ Prim. Pavel VI, *Nagovor kardinalskemu zboru*, v: AAS 56 (1964) 588; Isti, *Nagovor na shodu strokovnjakov za demografska in družinska vprašanja*, v: AAS 57 (1965) 388; Isti, *Nagovor italijanskemu združenju za babištvo in ginekologijo*, v: AAS 58 (1966) 1168.

Odgovor cerkvenega učiteljstva

6. Sklepov, do katerih je prišla komisija, pa nismo mogli tako upoštevati, da bi mogli na njihovi osnovi izreči jasno in dokončno sodbo. Tudi nas ti sklepi niso mogli oprostiti dolžnosti, da ne bi tudi sami preučevali to tako pomembno vprašanje. To smo storili še posebej zato, ker komisija ni prišla do popolnega soglasja o nraavnih načelih, ki naj bi jih razglasili, zlasti pa še, ker so se pojavili nekateri vidiki takih rešitev, ki odstopajo od nraavnega nauka o zakonu, kakor ga je s stanovitno odločnostjo naglašalo cerkveno učiteljstvo. Po skrbnem preučevanju vse dokumentacije, ki nam je bila predložena, in po treznih premišljevanjih in vztrajnih molitvah odgovarjamo sedaj v moči poslanstva, ki nam ga je zaupal Kristus, na ta težavna vprašanja.

II. TEOLOŠKA NAČELA

Celostno gledanje na človeka

7. Kakor vsako drugo vprašanje človeškega življenja je treba tudi vprašanje roditve reševati v luči celostnega pogleda na človeka in na njegovo poklicanost, ne samo na naravno in zemeljsko, temveč tudi na nadnaravno in večno. To gledanje presega delna pojmovanja človeka: biološko in psihološko, demografsko in sociološko. Ker so se mnogi, ko so poskušali upravičiti umetne metode uravnavanja rojstev, sklicevali na zahteve bodisi zakonske ljubezni, bodisi odgovornega starševstva, je potrebno, da prav opredelimo pojem teh dveh velikih stvarnosti zakonskega življenja. Pri tem se bomo posebej ozirali na nedavne izjave, ki jih je o tej zadevi z najvišjo avtoriteto podal Drugi vatikanski koncil v *Pastoralni konstituciji Veselje in upanje*.

Zakonska ljubezen

8. Zakonska ljubezen nam razodeva svojo naravo in plemenitost, če jo gledamo v najvišjem izviru, v Bogu, ki je *Ljubezen*⁶ in *Oče*; »od katerega izhaja vsako očetovstvo, tako v nebesih, kakor na zemlji.«⁷

Zakon ni torej proizvod slučaja ali razvoja nezavednih naravnih sil. Zakon je Stvarnik v svoji modrosti in previdnosti ustvaril z namenom, da bi z njim v človeštvu uresničeval svoj načrt ljubezni. Po medsebojni podaritvi, ki je zakoncem lastna in izključna, težijo ti po osebнем združenju. Tako se medsebojno dopolnjujejo, da morejo sodelovati z Bogom pri roditvi in vzgoji novih življenj.

⁶ Prim. 1 Jan 4,8.

⁷ Ef 3,15.

Za krščene pa ima zakon tudi dostojanstvo zakramentalnega znamenja milosti, ker predstavlja zvezo Kristusa in Cerkve.

Značilnosti zakonske ljubezni

9. Če postavimo zakonsko ljubezen v pravo luč, se jasno pokažejo njene značilnosti in zahteve. Zelo pomembno je, da te značilnosti in zahteve pravilno pojmuje.

Zakonska ljubezen je predvsem *polnočloveška*, to se pravi, da je čutna in duhovna. Pri njej torej ne gre za goli naval nagonov in čustev, temveč tudi in predvsem za dejanje svobodne volje. Kot taka hoče ta ljubezen ne le vztrajati, ampak tudi rasti v veselju in v bridkosti vsakdanjega življenja. Tako zakonca po vsem tem postajata eno srce in ena duša in skupaj dosežeta svojo človeško popolnost.

Ta ljubezen je dalje *celostna*, to se pravi, da je oblika prav posebnega osebnega prijateljstva, po katerem si zakonca plemenito delita vse reči, ne delata krivičnih izjem in ne računata s samoljubnimi udobnostmi. Kdor res ljubi svojega soproga, ga ne ljubi samo zaradi tistega, kar od njega prejema, temveč zaradi njega samega. In srečen je, da ga more bogatiti z darovanjem samega sebe.

Zakonska ljubezen je *zvesta* in *izključna* ljubezen, traja joča do smrti. Saj sta tako pojmovala ljubezen ženin in nevesta na dan, ko sta se svobodno in popolnoma zavestno povezala z zakonsko vezjo. Nihče ne more resno trditi, da zakonska zvestoba, čeprav je včasih težka, ni mogoča, da ne more biti vedno plemenita in polna zaslug. Zgled toliko zakoncev v teku stoletij dokazuje ne samo, da se ta zvestoba ujema z naravo zakona, temveč tudi, da je vir globoke in trajne sreče.

Ta ljubezen je končno *rodovitna* ljubezen, ki se ne izčrpa v sožitju zakoncev, temveč je naravnana na to, da se nadaljuje v prebujanju novih življenj. »Zakon in zakonska ljubezen sta po svoji naravi naravnana na rojstvo in vzgojo potomstva.

Otroci so zares najodličnejši dar zakona in kar največ prispevajo k blagru staršev.⁸

Odgovorno starševstvo

10. Zaradi tega zakonska ljubezen zahteva od poročenih, da se zavedajo poslanstva, po katerem so poklicani k *odgovornemu starševstvu*. To starševstvo, ki ga danes po pravici toliko poudarjajo, je treba tudi prav razumeti. Treba ga je presojati pod različnimi in upravičenimi ter med seboj povezanimi vidiki.

Če premislimo najprej biološki vidik, vidimo, da odgovorno starševstvo pomeni razumevanje in spoštovanje njegovega poslanstva. Razum namreč odkriva v sposobnosti, ki poraja življenje, biološke zakone, ki so sestavni del človeške osebe.⁹

Glede na prirojene nagone in duševne strasti odgovorno starševstvo zahteva nujno obvladanje samega sebe pod vodstvom razuma in volje.

Če se potem ozremo na fizične, gospodarske, psihološke in družbene okoliščine, ugotovimo, da živijo odgovorno starševstvo tako tisti, ki se preišlijo in velikodušno odločijo za večje število otrok, kakor tisti, ki zaradi utemeljenih razlogov in v spoštovanju nramnega zakona sklenejo, da za določen ali nedoločen čas ne bodo imeli novega otroka.

Po tem, kar smo povedali, je utemeljeno, da je odgovorno starševstvo predvsem in tesno povezano z objektivnim nramnim redom, ki ga je postavil Bog in ki ga narekuje prava vest. Poslanstvo odgovornega starševstva tudi zahteva, da zakonca priznavata svoje dolžnosti do Boga, do samih sebe, do družine in do družbe, in to po pravilni lestvici vrednot.

Iz tega sledi, da zakonca pri posredovanju življenja ne moreta ravnati samovoljno, češ, saj smeta sama in svobodno določati, kaj je pravilna pot. Zoper to mišljenje izjavlja stalni nauk Cerkve, da sta dolžna svoje ravnanje uskladiti z

⁸ Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje - Gaudium et spes*, 50, v: AAS 58 (1966) 1070-1072.

⁹ Prim. sv. Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae* I-II, q. 94, a. 2.

ustvarjalnim božjim načrtom, ki ga izraža sama narava zakona in narava zakonskih dejanj.¹⁰

Naravnost zakonskih dejanj

11. Dejanja, s katerimi se zakonca združujeta v čisti ljubezni in s katerimi se posreduje človeško življenje, so, kakor je dejal zadnji koncil, »dobra in čista«.¹¹ Ne nehajo biti upravičena, če se predvidi, da zaradi vzrokov, neodvisnih od volje zakoncev, ne bodo rodovitna. Ohranijo namreč naravnost, da izrazijo in utrdijo njuno zvezo. Skušnje dokazujejo, da iz vsakega zakonskega združenja ne izvira življenje. Bog je tako modro uredil naravne zakone in čas rodovitnosti, da ti že sami pa sebi delajo posledke med rojstvi. Cerkev, ki kliče ljudi k spolnjevanju naravnega zakona in ga s svojim stalnim naukom razlaga, pa uči, da mora vsako zakonsko dejanje samo po sebi ostati naravnano (odprto) na porajanje življenja.¹²

Neločljivost združitvenega in roditvenega namena

12. Ta nauk, ki ga je cerkveno učiteljstvo večkrat razložilo, temelji na neločljivi povezanosti dvojnega namena zakonskega dejanja: združitve in roditve (unitivni in prokreativni pomen). To povezavo je določil Bog in je človek ne sme svojevoljno pretrgati. Po svoji notranji naravi zakonsko dejanje namreč zakonce istočasno globoko združuje in ju usposablja za porajanje novih življenj po zakonih, zapisanih v moško in žensko naravo. Če se torej upoštevata oba bistvena namena, namreč namen združitve in roditve, ima tudi zakonska združitve celovit pomen medsebojne in resnične ljubezni ter svojo naravnost k vzvišenemu poslanstvu starševstva, k čemer je človek poklican. Mislimo, da so ljudje sedanjega

¹⁰ Prim. Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje – Gaudium et spes*, 50–51, v: AAS 58 (1966) 1070–1073.

¹¹ Prim. prav tam, 49, v: AAS 58 (1966) 1070.

¹² Prim. Pij XI., Okrožnica *Casti Connubii*, v: AAS 22 (1930) 560; Pij XII., *Nagovor udeleženkam kongresa italijanske babiške zveze*, v: AAS 43 (1951) 843.

časa še posebej zmožni razumeti, kako se ta nauk sklada s človeško pametjo.

Zvestoba Božjemu načrtu

13. Upravičeno pripominjajo, da zakonsko dejanje, ki ga zahteva zakonec od soproga ne glede na njegovo stanje in upravičene želje, ni resnično dejanje ljubezni, ker nasprotuje pravilnim odnosom, ki jih med zakonci upravičeno zahteva nravni red. Če dobro premislimo, je prav tako treba priznati, da dejanje medsebojne ljubezni, ki bi izključilo možnost posredovanja življenja, ki ga je Bog, Stvarnik vseh stvari, po posebnih zakonih pridružil temu dejanju, nasprotuje tako Božjemu načrtu, po čigar pravilih je bil zakon ustanovljen, kakor volji Začetnika življenja. Kdor torej uporablja ta božji dar tako, da mu odvzema, če tudi delno, njegov pomen in namen, nasprotuje tako moški kakor ženski naravi in njunim najbolj intimnim odnosom; nasprotuje pa tudi Božjemu načrtu in Božji volji. Kdor pa uporablja dar zakonske ljubezni v spoštovanju zakonov rodnosti, priznava, da ljudje nismo gospodarji virov človeškega življenja, temveč izpolnjevalci Stvarnikovih načrtov. Kakor človek nad svojim telesom na splošno nima neomejene oblasti, prav tako je nima iz posebnega razloga tudi ne nad svojimi rodnimi sposobnostmi kot takimi in to zaradi njihove notranje naravnave k porajanju življenja, čigar počelo je Bog. »Človeško življenje je sveto,« je opominjal naš prednik blagega spomina Janez XXIII., »zakaj že od svojega začetka zahteva neposredno ustvarjalno Božje dejanje.«¹³

Nedovoljeni načini uravnavanja rojstev

14. V skladu s temi osnovnimi načeli človeškega in krščanskega gledanja na zakon moramo še enkrat izjaviti, da je treba popolnoma zavračati kot dopusten način uravnavanja

¹³ Prim. Janez XXIII., Okrožnica *Mati in učiteljica - Mater et Magistra*, v: J. Juhant - R. Valenčič, *Družbeni nauk Cerkve*, Celje 1994; prim. v: AAS 53 (1961) 447.

rojstev neposredno prekinitev že začetega porajanja življenja. Zlasti je nedopusten neposreden splav, četudi bi se izvršil iz zdravstvenih razlogov.¹⁴

Prav tako je treba obsoditi, kakor je cerkveno učiteljstvo večkrat storilo, neposredno povzročeno sterilizacijo, tako pri moškem kakor pri ženski, naj bo trajna ali začasna.¹⁵

Treba je tudi zavreči dejanje, ki bi v predvidenju zakonskega dejanja ali v njegovem poteku ali v njegovih naravnih posledicah imelo za cilj ali kot sredstvo za preprečitev porajanja življenja.¹⁶

Za upravičenost zakonskih dejanj, namenoma narejenih za nerodovitna, ni dovoljeno imeti kot veljavni sledeči utemeljitvi: treba je izbrati tisto zlo, ki se zdi manjše; preprečujoča dejanja so s predhodnimi ali sledečimi rodovitnimi dejanji celota in so zato z njimi vred ena in ista nravno dobra dejanja. Res je včasih dovoljeno dopustiti manjše zlo; da se izognemo večjemu ali da pospešujemo večje dobro.¹⁷ Nikdar pa ni dovoljeno, tudi iz zelo važnih razlogov ne, delati slabo,

¹⁴ Prim. *Catech. Rom. Conc. Trid. - Tridentinski koncil: Rimski katekizem*, pars/del II, c. VIII; Pij XI., Okrožnica *Casti Connubii*, v: AAS 22 (1930) 562-564; Pij XII., *Nagovor članom italijanskega zdravniškega društva sv. Luka*, v: *Discorsi e Radiomessaggi di S. S. Pio XII*, VI, 191-192; Isti, *Nagovor udeleženkam kongresa italijanske babiške zveze*, v: AAS 43 (1951) 842-843; Isti, *Nagovor kongresu združenja, ki se imenuje »Družinska fronta« in »Združenju številnih družin«*, v: AAS 43 (1961) 857-859; Janez XXIII., *Okrožnica Mir na zemlji - Pacem in terris*, v: J. Juhant - R. Valenčič, *Družbeni nauk Cerkve*, Celje 1994, 281-316; prim. AAS 55 (1963) 259-260; Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje - Gaudium et spes*, 51, v: AAS 58 (1966) 1072.

¹⁵ Prim. Pij XI., Okrožnica *»Casti Connubii«*: ASS 22 (1930) 565; Odlok sv. oficija z dne 22. 2. 1940, v: AAS 32 (1940) 73; Pij XII., *Nagovor udeleženkam kongresa italijanske babiške zveze*, v: AAS 43 (1951) 843-844; Isti, *Nagovor udeležencem VII. svetovnega kongresa hematologov*, v: AAS 50 (1958) 734-735.

¹⁶ Prim. *Catech. Rom. Conc. Trid. - Tridentinski koncil: Rimski katekizem*, pars II, c. VIII; Pij XI., Okrožnica *Casti Connubii*, v: AAS 22 (1930) 559-561; Pij XII., *Nagovor udeleženkam kongresa italijanske babiške zveze*, v: AAS 43 (1951) 843; Isti, *Nagovor udeležencem VII. svetovnega kongresa hematologov*, v: AAS 50 (1958) 734-735; Janez XXIII., *Okrožnica Mati in učiteljica - Mater et Magistra*, v: J. Juhant - R. Valenčič, *Družbeni nauk Cerkve*, Celje 1994; prim. AAS 53 (1961) 447.

¹⁷ Prim. Pij XII., *Nagovor udeležencem V. kongresa zveze italijanskih katoliških pravnikov*, v: AAS 45 (1953) 798-799.

da bo iz njega prišlo dobro.¹⁸ To se pravi, ni dovoljeno, da se volja odloči za nekaj, kar samo v sebi nasprotuje nrvnemu redu in je torej nevredno človeške osebe, četudi se to zgodi z namenom, da se brani ali pospešuje blaginja posameznika, družine ali družbe. Moti se potemtakem, kdor misli, da more zakonsko dejanje, samovoljno narejeno za nerodovitno, kar je samo v sebi nečastno, postati neoporečno zaradi celote rodovitnih dejanj vsega zakonskega življenja.

Dovoljenost terapičnih sredstev

15. Cerkev pa nikakor ne smatra za nedovoljeno uporabljanje sredstev, ki so potrebna za zdravljenje organizma, čeprav se kot posledica predvidi preprečitev roditve, le da ta preprečitev ni iz kakršnega koli razloga neposredno hotena.¹⁹

Dovoljenost uporabljanja nerodovitnih dob

16. Kakor smo že zgoraj (v točki 3) omenili, nekateri danes oporekajo omenjenemu nauku Cerkve o zakonski nrvnosti in trde, da ima človeški razum pravico in dolžnost gospodovati nad nerazumno naravo, njene sile krotiti in jih usmerjati k cilju, skladnemu s človekovim blagrom. Sprašujejo se torej, ali bi ne bilo v tem primeru v mnogih okoliščinah upravičeno umetno uravnnavati rojstva, če bi s tem bolje poskrbeli za razumevanje in mir v družini in ustvarili boljše pogoje za vzgojo že rojenih otrok?

Na to vprašanje je treba jasno odgovoriti: Cerkev je prva, ki hvali in priporoča poseg razuma v prizadevanja, ki tako tesno povezuje razumno stvar s Stvarnikom. Trdi pa, da se mora to zgoditi v spoštovanju reda, ki ga je določil Bog.

Če torej zaradi fizičnih ali psiholoških pogojev zakoncev ali pa zaradi zunanjih okoliščin obstajajo resni razlogi za

¹⁸ Prim. Rim 3,8.

¹⁹ Prim. Pij XII., *Nagovor udeležencem XXVI. kongresa italijanske zveze urologov*, v: AAS 45 (1953) 674–675; Isti, *Nagovor udeležencem VII. svetovnega kongresa hematologov*, v: AAS 50 (1958) 734–735.

razmik med rojstvi, Cerkev uči, da je dovoljeno posluževati se naravnih menjav, ki jih imajo rodilne zmožnosti. Dovoljeno je torej rabiti zakonske pravice samo v nerodovitnih dneh ter tako uravnnavati rojstva. Pri tem pa se ne smejo kršiti pravna načela, ki smo jih pravkar razložili.²⁰

Cerkev je dosledna sebi in zvesta svojemu nauku, ko dopušča uporabo nerodovitnih dni. Je dosledna, ko obsodja kot nedovoljeno uporabo sredstev, ki spočetju naravnost nasprotujejo, pa čeprav bi jih kdo uporabljal iz na videz poštenih in resnih razlogov. Med tema dvema primeroma je namreč bistvena razlika: v prvem primeru se zakonci upravičeno poslužujejo naravne zmožnosti; v drugem primeru pa jo ovirajo, ker ima ta svoj naravni rodilni postopek. Res je, da so tako v prvem kakor v drugem primeru zakonci sporazumno odločeni, da se zaradi pametnih razlogov izognejo zanositvi in iščejo varna sredstva za to. Res pa je tudi, da se v prvem primeru samo odpovedo uporabi zakonskih pravic v rodovitnih dneh, ker zaradi upravičenih razlogov nova roditev ni zaželena; zakonskih pravic pa se poslužujejo v nerodovitnih dneh zato, da si izkažejo ljubezen in da varujejo medsebojno zvestobo. Ko tako ravnaajo, pričajo za resnično in v celoti pravilno ljubezen.

Hude posledice umetnega uravnavanja rojstev

17. Dobromisleči ljudje se bodo mogli še bolj prepričati o utemeljnosti cerkvenega nauka o tej zadevi, če premislijo, kakšne posledice imajo umetni načini uravnavanja rojstev.

Najprej naj pomislijo, kako široko in lahko pot bi s tem odprli zakonski nezvestobi in splošnemu padcu nraavnosti. Ni treba imeti mnogo izkušenj, da spoznamo človeško slabost in da razumemo, kako so ljudje – zlasti mladi so tako zelo izpostavljeni čutnosti – potrebni spodbude k spolnjevanju nraavnega zakona. Ni prav, da se jim dajejo lahkotne možnosti za kršitev tega zakona. Bati se je dalje treba, da bi moški, ki bi

²⁰ Prim. Pij XII, *Nagovor udeleženkam kongresa italijanske babiške zveze*, v: AAS 43 (1951) 846.

se navadili na uporabo sredstev proti spočetju, izgubili spoštovanja do žen in se ne bi več brigali za njihovo psihološko in telesno ravnovesje ter jih končno ne bi začeli gledati le kot sredstvo svojega samoljubnega uživanja in jih ne imeli več kot svojih soprog, katerim so dolžni spoštovanje in ljubezen.

Treba je tudi dobro premisliti, kako nevarno orožje bi mogli z umetnim uravnavanjem rojstev dati v roke tistim državnim oblastem, ki se malo brigajo za zahteve nravnih zakonov. Kdo bi mogel očitati neki vladi, če bi za rešitev težav celotne narodne skupnosti uporabljala tisto, kar bi bilo dovoljeno zakoncem za reševanje težav kake družine? Kdo bi mogel prepovedati državnim oblastem, naj ne pospešujejo tistih oblik preprečevanja spočetja, ki bi bile po njihovi presoji najbolj učinkovite? Kdo bi jim mogel prepovedati, naj ne ukažejo teh oblik, če se jim zde za preprečevanje potrebne? Tako bi prišlo do tega, da bi ljudje, ko bi se hoteli izogniti posameznikovim, družinskim in družbenim težavam, katere čutijo pri izpolnjevanju božjega zakona, dopustili vmešavanje državnih oblasti v najbolj osebne in najintimnejše poslanstvo zakonskega življenja.

Če torej nočemo prepustiti poslanstva posredovanja življenja človekovi samovolji, je treba nujno priznati neke meje, prek katerih človek ne sme iti pri uporabi svojega telesa in njegovih naravnih funkcij; meje, ki jih noben človek, naj bo navaden posameznik ali oblastnik, ne sme prestopiti. Te meje je treba končno določiti zaradi spoštovanja, ki ga dolgujemo človeškemu telesu kot celoti in njegovim naravnim funkcijam. Treba jih je določiti po zgoraj navedenih načelih in po pravem razumevanju načela celovitosti, kakor ga je razložil naš prednik Pij XII.²¹

Cerkev – varuhinja pristnih človekovih vrednot

18. Lahko predvidevamo, da tega nauka ne bodo morda vsi z lahkoto sprejeli. Preveč je glasov, okrepljenih po sodob-

²¹ Prim. *Nagovor udeležencem XXVI. kongresa italijanske zveze urologov*, v: AAS 45 (1953) 674–675; *Isti, Nagovor vaditeljem in članom italijanske zveze imenovana »Roženica« in italijanske zveze slepih*, v: AAS 48 (1956) 461–462.

nih propagandnih sredstvih, ki se ne strinja z glasom Cerkev. Cerkev se ne čudi, da je podobno kakor njen božji Ustanovitelj »znamenje nasprotovanja«. ²² Kljub temu pa ne neha ponižno in odločno oznanjati vsega nramnega zakona, tako naravnega kakor evangeljskega. Ni ona postavila obeh teh zakonov in zato ju ne more spreminjati. Ona ju samo varuje in razlaga. Nikoli pa ne more razglasiti za dopustno nekaj, kar je v resnici nedopustno, ker samo po sebi vedno nasprotuje pristnemu blagru človeka.

Ko ohranja zakonsko nramnost v njeni celosti, se Cerkev zaveda, da prispeva k obnovitvi resnično človeške civilizacije. Spodbuja človeka, naj se ne odreče svoji odgovornosti in naj ne postane suženj tehničnih sredstev. Cerkev tako varuje dostojanstvo zakoncev. Cerkev je s tem zvesta Odrešenikovemu nauku in zgledu ter nastopa kot iskrena in nesebična prijateljica ljudi, katerim želi pomagati, da bi že na tej zemeljski poti mogli biti »deležni kot božji otroci življenja živega Boga, Očeta vseh ljudi.« ²³

²² Lk 2,34.

²³ Prim. Pavel VI., *Okrožnica O delu za razvoj narodov - Populorum progressio*, v: J. Juhant - R. Valenčič, *Družbeni nauk Cerkev*, Celje 1994, 395-424; prim. AAS 59 (1967) 268.

III. PASTORALNA NAVODILA

Cerkev – »mati in učiteljica«

19. Naša beseda ne bi polnosti izražala misli in skrbi Cerkve, matere in učiteljice vseh narodov, če ne bi ljudi – ko jih je spomnila na spolnjevanje in spoštovanje božjega zakona glede zakonskega življenja – spodbudila, naj tudi sredi težavnih razmer, v katerih žive danes družine in narodi, častno uravnavajo število otrok. Cerkev ne more imeti nasproti ljudem drugačnega odnosa kakor Odrešenik: pozna njihove slabosti, sočustvuje z množico, sprejema grešnike, vendar se ne more odpovedati oznanjevanju nramnega zakona, ki je resnično lasten človeškemu življenju, če le-to gledamo v njegovi prvotni resničnosti in pod vodstvom Svetega Duha.²⁴

Bog pomaga pri izpolnjevanju svojega zakona

20. Nauk Cerkve o uravnavanju rojstev, ki razglaša božji zakon, bi se mogel mnogim zdeti za izpolnjevanje zelo težaven, da ne rečemo celo nemogoč. Kakor vse dragocene in koristne dobrine zahteva tudi ta zakon od posameznikov, družin in od družbenih skupnosti resne napore in mnoge žrtve. Moremo celo reči, da ga ni mogoče spolnjevati brez pomoči Božje milosti, ki podpira in utrjuje človekovo pripravljenost. Kdor dobro premisli, bo uvidel, kako ti napori človeka plemenitijo in prinašajo blagor človeški družbi.

Obvladanje samega sebe

21. Pravilno in častno uravnavanje rojstev zahteva od zakoncev predvsem, da globoko spoznajo in iskreno cenijo

²⁴ Prim. Rim 8.

resnične dobrine življenja in družine ter si prizadevajo za gospostvo nad samim seboj. Da moreta razum in svobodna volja obvladati nagone, je brez dvoma potrebna askeza. Tako postanejo izrazi ljubezni, ki so lastni zakonskemu življenju, primerno urejeni. Ta urejenost se še posebno zahteva za to, da se morejo zakonci posluževati občasne zdržnosti. Urejenost, iz katere odseva zakonska čistost, nikakor ne škoduje zakonski ljubezni, nasprotno, poglobi jo še z večjo plemenitostjo. Zahteva sicer stalen napor, toda zaradi njenega blagodejnega vpliva zakonci razvijajo svojo osebnost v celoti in se bogatijo z duhovnimi vrednotami. Družinskemu življenju prinaša sadove vedrosti in miru ter lajša rešitev drugih težav. Veča pozornost in spoštovanje do drugega zakonca, poročeninom pomaga premagovati samoljubje, ki je sovražnik pristne ljubezni, in jih hrabri za vestno izpolnjevanje dolžnosti. Ta red podeljuje staršem globljo in učinkovitejšo avtoriteto pri vzgoji otrok, ko otroci in mladina rastejo v pravem spoštovanju človeških vrednot in v vedrem ter skladnem razvoju svojih duhovnih in čutnih zmožnosti.

Ustvariti je treba ozračje, naklonjeno čistosti

22. Ob tej priložnosti želimo opozoriti vzgojitelje in vse tiste, ki so odgovorni za skupno blaginjo družbe, na potrebo ustvarjanja ozračja, naklonjenega vzgoji za čistost, to se pravi, naklonjenega zmagi pristne svobode nad razuzdanostjo s pomočjo doslednega izpolnjevanja npravnega reda. Vse, kar po današnjih družbenih občilih zbuja čutnost, pospešuje razkroj nravi, prav tako tudi vsaka oblika pornografije in nespodobnih prizorov, mora zbuditi odkrit in enodušen odpor vseh ljudi, ki so dolžni skrbeti za napredek civilizacije in za obrambo najvišjih vrednot človeškega duha. Napačno je, če kdo zagovarja te zablode z dozdevnimi zahtevami umetnosti ali znanosti²⁵ ali išče razloga zanje v svobodi, ki jo na tem področju dopušča javna oblast.

²⁵ Prim. Drugi vatikanski koncil, *Odlok o družbenih občilih - Inter mirifica*, 1964, 6-7: AAS 56 (1964) 147.

Poziv državnim oblastem

23. Oblastnikom, ki so najbolj dolžni, da varujejo skupno blaginjo, in ki morejo storiti mnogo za ohranitev nravnih vrednot, kličemo: ne dopustite padca pristne nravnosti svojih narodov; ne dovolite, da bi se po zakoniti poti v družino, v to osnovno celico človeške družbe, uvajale navade, ki nasprotujejo naravnemu in božjemu zakonu. Drug je način, po katerem morejo in morajo javne oblasti reševati demografski problem; treba je uvesti daljnovidne zakone, ki ščitijo družino, in ljudi modro vzgajati. Tako bosta nravni zakon in svoboda državljanov zavarovana.

Dobro se zavedamo, kolike težave nalaga ta problem državnih oblasti, zlasti v deželah na poti razvoja. Njihovim upravičnim skrbem smo posvetili okrožnico *Delo za razvoj narodov (Populorum progressio)*. S svojim prednikom Janezom XXIII. še ponavljamo: »Teh težav ni mogoče rešiti s tem, da ljudje slede načinom in oblikam, ki so nevrredni človeka, in ki jih je mogoče razglašati samo tistim, ki gledajo na človeka samega in na njegovo življenje s čisto materialističnega stališča. Prava rešitev je le v gospodarskem razvoju in družbenem napredku, ki služita tako posameznim državljanom kakor vsej človeški družbi in pospešujeta resnične človeške vrednote«. ²⁶ Hudo krivico stori, kdor pripisuje Božji previdnost krivdo za tisto, kar je dejansko zakrivilo pomanjkanje modrosti vlad, nezadosten čut za družbeno pravičnost, sebično kopičenje gmotnih dobrin ali graje vredna brezbriznost v sprejemanju naporov in potrebnih žrtev za zagotovitev višje življenjske ravni naroda in vseh njegovih sinov. ²⁷ Naj vse odgovorne oblasti – kakor nekatere že hvalevredno delajo – začete napore obnovijo s povečanimi močmi! Naj se ne neha prizadevanje za medsebojno pomoč med vsemi deli velike človeške družine! Tukaj se odpira skoraj neomejeno področje, na katerem naj zastavijo svojo dejavnost velike mednarodne ustanove.

²⁶ Okrožnica *Mati in učiteljica - Mater et Magistra*, v: AAS 53 (1961) 447.

²⁷ Prim. Okrožnica *O delu za razvoj narodov - Populorum progressio*, 48–55, v: AAS 59 (1967) 281–284.

Znanstvenikom

24. Radi bi spodbudili tudi znanstvenike, ki morejo mnogo prispevati k blagru zakona in družine ter miru vesti, če se s primerjalnim preučevanjem trudijo globlje osvetliti pogoje, ki pospešujejo častno uravnavanje človeškega razmnoževanja.²⁸ Želeti bi bilo posebej, kakor je želel že Pij XII, da bi zdravniška veda uspela ustvariti dovolj zanesljivo podlago za uravnavanje rojstev po upoštevanju naravnih ritmov pri ženi.²⁹ Tako bodo znanstveniki, posebej še katoliški, pripomogli dokazati, da reči res tako stoje, kakor uči Cerkev, namreč da »ne more biti resničnega protislovja med božjimi postavami glede posredovanja življenja in med tem, kar je v prid pristni zakonski ljubezni.«³⁰

Krščanskim zakoncem

25. In zdaj se naša beseda obrača prav posebej na naše sinove in hčere, posebej na tiste, ki jih Bog kliče, da mu služijo v zakonu. Ko Cerkev uči nespremenljive zahteve Božje postave, istočasno oznanja odrešenje in z zakramenti odpira pota milosti. Po zakramentih človek postane nova stvar, sposoben, da odgovori z ljubeznijo in resnično svobodo na načrt svojega Stvarnika in Odrešenika in da mu postane Kristusov jarem prijeten.³¹

Naj bi se krščanski zakonci, poslušni Kristusovemu glasu, spomnili, da se je njihov krščanski poklic, ki se je začel pri krstu, posebej opredelil in potrdil z zakramentom sv. zakona. Z njim so zakonci okrepljeni in tako rekoč posvečeni, da zvesto spolnjujejo svoje naloge, da uresničujejo svoje poslanstvo do popolnosti in da dajejo svetu svoje posebno

²⁸ Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje - Gaudium et spes*, 52: AAS 58 (1966) 1074.

²⁹ *Nagovor kongresu združenja, ki se imenuje »Družinska fronta« in »Združenju številnih družin*, v: AAS 43 (1951) 859.

³⁰ Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje - Gaudium et spes*, 51; prim. AAS 58 (1966) 1072.

³¹ Prim. Mt 11, 30.

krščansko pričevanje.³² Njim je Gospod zaupal nalogo, da kažejo ljudem svetost in milino zakona, ki ubrano združuje njihovo medsebojno ljubezen in sodelovanje z ljubeznijo Boga, Začetnika človeškega življenja.

Nikakor nočemo prezreti velikih težav, ki včasih spremljajo življenje krščanskih zakoncev. Kakor za vsakogar so tudi zanje »ozka vrata in strma pot, ki pelje v življenje«. ³³ Toda upanje v to življenje mora osvetljevati njihovo pot, ko se pogumno trudijo, da »na tem svetu trezno in pravično in pobožno živijo«, ³⁴ dobro vedoč, da »podoba tega sveta preide«. ³⁵

Naj torej zakonci sprejmejo nase napore, ki so jim name-njeni. Pri tem naj jih krepi vera in tisto upanje, ki »ne osramo-ti, ker je Božja ljubezen izlita v naša srca po Svetem Duhu, ki nam je bil dan«. ³⁶ Naj s stanovitno molitvijo prosijo Božjo pomoč ter naj črpajo moči in ljubezni zlasti v neusahljivem vrelcu evharistije. In če jih kdaj greh premaga, naj ne izgube poguma, temveč naj se ponižno in vztrajno zatekajo k Bož-jemu usmiljenju, ki ga obilno podeljuje zakrament sv. poko-re. Tako bodo mogli uresničiti polnost zakonskega življenja, kakor jo je opisal apostol: »Možje, ljubite svoje žene, kakor je Kristus ljubil Cerkev . . . Tako so tudi možje dolžni svoje žene ljubiti kot tvoja telesa. Kdor ljubi svojo ženo, ljubi sebe. Kajti še nikoli ni nihče svojega telesa sovražil, marveč ga hrani in neguje kakor Kristus Cerkev . . . Ta skrivnost je velika; jaz pa pravim: v Kristusu in v Cerkvi. Vsekakor tudi vi: vsak naj svojo ženo ljubi kakor sebe, žena pa naj moža spoštuje.« ³⁷

Apostolat med zakonci

26. Med sadovi, ki jih rodi plemenit napor za zvestobo bož-jemu zakonu, je eden najdragocenejših ta, da zakonci sami

³² Prim. Pastoralna konstitucija *Veselje in upanje - Gaudium et spes*, 48; prim. AAS 58 (1966) 1067-1069; Dogmatična konstitucija *Luč narodov - Lumen gen-tium*, 35; prim. AAS 57 (1965) 40-41.

³³ Mt 7,14; prim. Heb 12,11.

³⁴ Prim. Tit 2,12.

³⁵ Prim. 1 Kor 7,31.

³⁶ Rim 5,5.

³⁷ Ef 5,25, 28-29, 32-33.

često žele drugim posredovati svoje izkušnje. Tako v širokem okviru poklicanosti laikov k apostolatu nastaja nova in zelo značilna oblika medsebojne pomoči med enakimi: zakonci vrše apostolat med drugimi zakonci in jim kažejo pot. Med tolikimi drugimi oblikami apostolata je to ena izmed tistih, ki se zde danes najpomembnejše.³⁸

Zdravnikom in zdravstvenemu osebju

27. Zelo visoko cenimo zdravnike in zdravstveno osebje, ki se pri izvrševanju svojega poslanstva trudijo, da zadostijo odličnim zahtevam svojega krščanskega poklica bolj kakor katerikoli človeškim koristim. Naj v tem vztrajajo in ob vsaki priložnosti zagovarjajo take rešitve, ki se strinjajo z vero in zdravo pametjo. V svojem okolju naj si prizadevajo, da za te rešitve pridobe prepričanje in spoštovanje svojih stanovskih tovarišev. Poleg tega naj imajo za svojo poklicno dolžnost, da si pridobe potrebno znanje na tem občutljivem področju. Tako bodo mogli dati zakoncem, ki se k njim zatekajo, pravilne nasvete in poštene napotke, ki jih ti upravičeno od njih pričakujejo.

Duhovnikom

28. Tudi vas, ljubljeni sinovi duhovniki, ki ste po svojem svetem poslanstvu svetovavci in duhovni voditelji posameznikov in družin, nagovarjamo polni zaupanja. Vaša prva dolžnost je, da jasno oznanjate celoten nauk Cerkve o krščanskem zakonu. To velja zlasti za tiste, ki poučujejo moralno bogoslovje. Duhovniki dajte pri izvrševanju svoje službe prvi zgled iskrenega pristanka, ki ste ga na znotraj in zunaj dolžni cerkvenemu učiteljstvu. Veste namreč, da vas v ta pristanek obvezujejo ne toliko dokazna dejstva, kolikor to, da luč Svetega Duha pastirje Cerkve posebej razsvetljuje, kadar

³⁸ Dogmatična konstitucija *Luč narodov - Lumen gentium*, 35 in 41, v: AAS, 57, (1965) 40-45; Pastoralna konstitucija *Vesetje in upanje - Gaudium et spes*, 48-49, v: AAS 58 (1966) 1067-1070; *Odlok o laičkem apostolatu - Actuosa participationem*, 11; prim. AAS 58 (1966) 847-849.

razlagajo resnico.³⁹ Ne spreglejte tudi, da je zelo pomembno za mir vesti in za edinstvo krščanskega ljudstva, da se na področju nraavnih (moralnih) kakor tudi verskih (dogmatičnih) resnic vsi držijo cerkvenega učiteljstva in da govorijo isti jezik. Zato vam iz globokega prepričanja ponavljamo zaskrbljen klic velikega apostola Pavla: »Opominjamo vas, bratje, pri imenu našega Gospoda Jezusa Kristusa, govorite vsi isto in naj ne bo med vami razporov, temveč bodite popolni v enem duhu in v enem mišljenju.«⁴⁰

29. Odlična oblika ljubezni do duš je, da v ničemer ne okrnimo zveličavnega Kristusovega nauka. Vedno pa mora to vernost spremljati strpnost in ljubezen, za kar je dal Gospod sam zgled s svojim ravnanjem z ljudmi. Prišel je, ne da bi svet sodil, temveč zveličal;⁴¹ bil je res nespravljiv z zlom, toda potrpežljiv in usmiljen z ljudmi. Naj v svojih težavah zakonci vedno najdejo v duhovnikovi besedi in v srcu odmev Odrašenikovega glasu in ljubezni !

Govorite z zaupanjem, dragi sinovi, trdno prepričani, da božji Duh istočasno, ko podpira cerkveno učiteljstvo v razlaganju nauka, notranje razsvetljuje srca vernikov in jih vabi, da ta nauk sprejmejo. Učite zakonce potrebno pot molitve, pripravljajte jih, da se bodo pogosto in z globoko vero zatekali k zakramentom evharistije in pokore, ne da bi kdaj izgubili pogum zaradi svoje slabosti.

Škofom

30. Dragi in spoštovani bratje v škofovski službi, s katerimi pobilže delimo skrb za duhovno blaginjo božjega ljudstva! Ob koncu te okrožnice obračamo na vas spoštljivo in ljubeče svojo misel. Pozivamo vas z nujno prošnjo. Na čelu duhovnikov, svojih sodelavcev v sveti službi. in svojih vernikov, se vztrajno in nenehno trudite za varstvo in svetost zakona, da

³⁹ Prim. Dogmatična konstitucija *Luč narodov - Lumen gentium*, 25, v: AAS 57 (1965) 29–31.

⁴⁰ 1 Kor 1,10.

⁴¹ Prim. Jan 3,17.

ga bodo mogli zakonci vedno bolj živeti v vsej njegovi človeški in krščanski polnosti. Imejte to poslanstvo za eno izmed najbolj odgovornih del in nalog, ki so vam zaupane v sedanjem času. Kakor veste, zahteva ta dolžnost skupno dušnopastirsko delo na vseh področjih človeške, zlasti gospodarske, kulturne in družbene dejavnosti. Samo če bodo vsa ta področja hkrati napredovala in če se bo zvesto izpolnjeval načrt, ki ga ima Bog o svetu, bo postalo življenje staršev in otrok v okolju družin znosnejše, lažje in veselejše, sožitje v človeški družbi pa bo bolj bratsko in miroljubno.

Končni poziv

31. Spoštovani bratje, dragi sinovi in vsi ljudje dobre volje! Kličemo vas k pomembnemu delu vzgoje, napredka in ljubezni; na osnovi nauka Cerkve, katerega zvesto čuva in razlaga Petrov naslednik s svojimi brati v škofovski službi. Zares veliko delo za svet in za Cerkev je to. O tem smo globoko prepričani. Človek namreč more najti pravo srečo, po kateri hrepeni z vsem svojim bitjem, samo tako, da spoštuje moralne zakone, ki jih je Bog zapisal v njegovo naravo in jih spolnjuje razumno in z ljubeznijo. Na vse to delo, kakor tudi na vas vse in še posebej na zakonce kličemo obilje milosti svetega in usmiljenega Boga. Radi vam podeljujemo svoj apostolski blagoslov, ki naj bo jamstvo teh milosti.

Dano v Rimu, pri sv. Petru, na praznik apostola sv. Jakoba, 25. julija 1968, v šestem letu našega papeževanja.

Papež PAVEL VI.

Angelo Scola
PREROŠKOST POROČNE SKRIVNOSTI
Teze o nauku okrožnice
POSREDOVANJE
ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA
HUMANAE VITAE¹
(1998)

V tridesetih letih, ki so pretekla od objave okrožnice *O posredovanju človeškega življenja (Humanae vitae, 1968)* so mučni dogodki v življenju Cerkve in zapletena kulturna dinamika družbe pokazali, da se je okrožnica Pavla VI. dotaknila nevralglične točke ne samo zaradi zakonske etike, ampak tudi zaradi samega pojmovanja človeka. Nevralglične in odločilne tako danes kot včeraj: ni pretirano reči, da je vprašanje pomena spolnosti in posredovanja človeškega življenja ločilna točka različnih antropoloških smeri, ki se soočajo in

* Opomba

Iz knjige Angela Scola (*1941) *Il mistero nuziale, I. Uomo-Donna* (PUL-Mursia 1998), *II. Matrimonio-Famiglia* (Città del Vaticano, 2007) objavljamo poglavje ob 30-letnici izida okrožnice Pavla VI. *O posredovanju človeškega življenja* (1968). Besedilo je objavljeno v II. delu knjige, str. 171–188. Prevod celotnega dela *POROČNA SKRIVNOST* (2014) je pripravil p. Stane Zore, OFM, izdala pa ga je Mohorjeva družba v Celju. Založbi in njenemu direktorju Jožetu Faganelu se zahvaljujemo za soglasje za objavo navedenega poglavja.

¹ Članek je bil napisan v sodelovanju s prof. Livijem Melino ob 30-letnici objave okrožnice *Humanae vitae - O posredovanju človeškega življenja*. Čeprav se zavedamo ponavljanj, do katerih bi lahko prišlo (v kakem odlomku so dobesečno ponovljeni stavki prejšnjih poglavij), smo ga zaradi njegovega sintetično-didaktičnega značaja vključili v ta dodatek (knjigo) takega, kakršen je bil objavljen v reviji *Anthropotes*.

spopadajo na prizorišču, na katerem se odloča prihodnost človeštva. Odgovor, ki ga je pred tridesetimi leti, v usodnem letu 1968, preroško ponudil Petrov naslednik, je bil proti toku mnogih pritiskov krščanski skupnosti notranjega in zunanjega javnega mnenja, vendar pa povsem dosleden z izročilom Cerkve; zatem je sprožil vrsto drugih, vedno radikalnejših problematik, ob katerih pa cerkveno učiteljstvo ni pozabilo dvigniti svojega glasu. Koristno bo preleteti razvoj stališč učiteljstva in nato osvetliti močno antropološko jedro katoliškega nauka: to je poročno skrivnost skupaj z njenimi etičnimi posledicami in pastoralnimi perspektivami, ki jih odpira.

1. Razvoj nauka cerkvenega učiteljstva

V zvezi s problemi cerkvenega življenja, pastorage in teološkega razmišljanja je učiteljstvo postopoma razvijalo implikacije okrožnice *O posredovanju človeškega življenja*, ko je osvetljevalo njene antropološke, etične in ekleziološke temelje. Ravno na teh treh ravneh so bili sproženi poglobljeni ugovori cerkvenemu učiteljstvu. Vedno bolj je postajala očitna zavest, da »ne gre več za delna ali priložnostna oporekanja, ampak za sistematičen in celovit dvom o moralni dediščini, ki je temeljila na določenih antropoloških in etičnih pojmovanjih« (Janez Pavel II., Okrožnica *Sijaj resnice*, Cerkevni dokumenti 52, Ljubljana 1994, 4).

1.1. Personalistično dostojanstvo ljubezni in porajanja

Na antropološki ravni se je jedro nauka okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* o neločljivosti združitvenega (unitivnega) in roditvenega (prokreativnega) pomena zakonskega dejanja (*HV - PČŽ*, 12) pokazalo kot obramba personalističnega dostojanstva človeške ljubezni in porajanja.

Spričo mnogoterih hedonističnih in funkcionalističnih zoženj sta posinodalna *Apostolska spodbuda O družini (Familiaris consortio*, Cerkevni dokumenti 16, Ljubljana 1981) in zlasti ciklus srednjih katehez (1979–1984; prim. *Uomo e dona lo*

creo: catechesi sull'amore umano, 1985) razjasnila in poglobila celovito osebno razsežnost spolnosti kot področja, na katerem je *govorica telesa* poklicana, da se izrazi, pomeni pa celovito podaritev moškega in ženske. Telo se namreč nikoli ne umesti na zgolj biološko raven, kjer bi z njim zlahka manipulirali, ampak je *zakrament osebe*,² vidno znamenje, v katerem se izraža nevidna resničnost darovanja oseb, ki se ljubita.

Ob nadaljnjem razvoju antropologije Pastoralne koncilске konstitucije *Veselje in upanje* (*Gaudium et spes*, 1965) je Janez Pavel II. dejal: »Človek je oseba ravno zaradi tega, ker je gospodar samega sebe in samega sebe obvlada. Kolikor je namreč gospodar samega sebe, se lahko 'podari' drugemu. In ta razsežnost – razsežnost svobode daru – postane bistvena in odločilna za 'govorico telesa', v kateri se mož in žena izrazita drug drugemu v zakonski združitvi. Ker je ta združitve občestvo oseb, je treba 'govorico telesa' soditi po merilih resnice.«³ Zato je »bistveno zlo protispočetnega dejanja« v »prelomitvi notranjega reda zakonskega občestva, ki ima svoje korenine v samem redu osebe.«⁴ Zakonskemu dejanju namreč, ki ga umetno oropamo njegove roditvene sposobnosti, je odvzeta tudi njegova notranja resnica celovite podaritve samega sebe in sprejemanja druge osebe in zato preneha biti dejanje ljubezni. Tako lahko rečemo, da je nauk okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* »formulacija pogojev, pod katerimi je zakonska spolnost lahko izraz resnične ljubezni. Je obramba spolnosti kot resničnega izraza svatbene in osebne ljubezni.«⁵

Po drugi strani dostojanstvo človeškega porajanja, ki ga ne moremo skrčiti na *razmnoževanje* primerkov neke vrste, v njegovi izvornosti varuje to, da ima svoje lastno počelo v dejanju ljubezni, hkrati duhovne in telesne, moža in žene, ki

² Janez Pavel II., *Uomo e donna lo creo: catechesi sull'amore umano*, Città Nuova, Roma 1985, 90–92; Janez Pavel II., *Moža in ženo ju je ustvaril*, MD, Celje 2014.

³ *Prav tam*, 468. V zvezi s tem prim. C. Caffara, *Etica generale della sessualità*, Milano 1992, 9–19.

⁴ *Prav tam*.

⁵ M. Rhonheimer, *Sexualität und Verantwortung. Empfängnisverhütung als ethisches Problem*, Wien 1995, 63.

ju veže poročna vez.⁶ Navodilo Kongregacije za nauk vere O daru življenja (*Donum vitae*, Cerkevni dokumenti 36, Ljubljana 1987) je spričo tehnologij porajanja z biomedicinsko pomočjo določilo etično potrebne pogoje za začetek človeškega življenja. Življenje novega človeškega bitja je pravilno hoteno in iskano, kadar je pričakovano in sprejeto kot *dar daru*, kadar medicinski poseg ne nadomesti, ampak pomaga fizični in duhovni podaritvi zakoncev drugega drugemu v zakonskem dejanju. Okrožnica Janeza Pavla II. *Evangelij življenja* (*Evangelium vitae*, 1995) je potrdila enkratno in nedotakljivo vrednost človeškega življenja na prostranem obzorju razmišljanja o krščanskem sporočilu. Tako je bila lahko tudi druga plat problematike ustrezno proučena.

Povezanost združitvenega in roditvenega pomena zakonskega dejanja je torej zagotovilo osebne resnice vsakega posebej: če je zakonsko dejanje namenoma iztrgano iz perspektive posredovanja življenja, ni več dejanje pristne ljubezni na personalistični ravni: porajanje, ki je iztrgano iz konteksta zakonske ljubezni, krši dostojanstvo otrokove osebe, ki mora biti sprejeta in potrjena zaradi nje same, ne pa proizvedena, kot se z obvladanjem neke tehnike proizvajajo stvari.

1.2. Absolutnost moralne resnice in vest

Na etičnem področju v pravem pomenu besede se je vnela razprava o absolutnem značaju moralne norme, ki prepoveduje kontracepcijo kot samo v sebi neprimerno dejanje, *intrinsece inhonestum* (HV - OPŽ, 14).⁷ Katere občeveljavnosti in nespremenljivosti lahko zahtevajo prepoved določenih posebnih obnašanj? So takšne norme v resnici absolutne, neodvisno od okoliščin in kultur? Ali morda osebna vest, ki je poklicana, da občeveljavnost predpisa aplicira na posameznost položaja,

⁶ Prim. J. Ratzinger, *Uno sguardo teologico sulla procreazione umana*, v: *La via della fede. Le ragioni dell'etica nell'epoca presente*, Milano 1996, 133-151.-

⁷ Za kritičen pregled razprave priporočamo W. E. May, *Moral absolutes. Catholic Tradition, Current Trends and the Truth*, Milwaukee 1989.

nima pravice in dolžnosti, da dodatno oceni dejansko pristojnost navodil učiteljstva?

Kot vidimo, gre za teme, ki zadevajo same temelje moralne teologije in postavljajo pod vprašaj njeno identiteto. Okrožnica Janeza Pavla II. *Sijaj resnice* je v doktrinarnem jedru svojega učenja nameravala potrditi »občeveljavnost in nespremenljivost moralnih zapovedi, zlasti tistih, ki vedno in brez izjem prepovedujejo dejanja, ki so notranje slaba« (SR, 15). V tem »je v določenem smislu osredotočeno samo vprašanje o človeku, njegovi resnici in o moralnih posledicah, ki iz tega izhajajo« (SR, 83). Čeprav človek vedno obstaja znotraj neke posebne kulture, ne moremo zanikati, da se v njej ne izčrpa; nekaj v njem presega kulturo in ta nekaj je prav njegova narava. Tako z 2. vatikanskim koncilom »Cerkev vrh tega zatrjuje, da pod vsemi spremembami obstoji marsikaj takega, kar se ne spreminja; in to ima svoj zadnji temelj v Kristusu, ki je isti včeraj, danes in na veke« (CS, 10).

Po drugi strani ima razmerje med človekovo svobodo in Božjim zakonom svoj živi sedež v srcu osebe oziroma v vesti, ki, kadar je pravilna, postane zvesta razlagalka objektivnega moralnega reda, ki ga je vzpostavil Bog (prim. HV – PČŽ, 10). Tema vesti, ki je bila včasih dvoumna in narobe razumljena, je bila v zadnjih desetletjih trojanski konj, ki je srce zakonske morale praktično izpraznil moralne norme okrožnice Pavla VI. Samovoljno *ustvarjalno* tolmačenje vloge vesti, njeno istovetenje s samostojno in nepreverljivo sposobnostjo odločanja, enostransko vrednotenje njene bivanjske prvobitnosti je v praksi vodilo k temu, da so iz vesti na koncu naredili instanco, ki je neodvisna od moralnih norm, ki jih z oblastjo uči cerkveno učiteljstvo. Okrožnica *Sijaj resnice* (SR, 54–56) je jasno opozorila na dve oporni točki pristnega krščanskega pojmovanja vesti: na odvisnost od resnice in na njeno občestveno oblikovanje. Ko je okrožnica Janeza Pavla II. dokončno rešila zmedo, ki jo je napajal tako imenovani 'primer Washington',⁸ je zagotovila: »Okoliščine ali nameni ne morejo

⁸ Prim. L. Melina, *Morale: tra crisi e rinnovamento. Gli assoluti morali, l'opzione fondamentale, la formazione della coscienza*, Milano 1993, 87–88.

notranje objektivno nepoštenega dejanja nikoli spremeniti v 'subjektivno' pošteno dejanje ali v dejanje, ki bi ga lahko zagovarjali kot izbiro« (SR, 81).

1.3. Avtoriteta učiteljstva na moralnem področju

Na ekleziološki ravni je učenje okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* zahtevalo avtoriteto cerkvenega učiteljstva pri avtentični razlagi moralnega zakona, ki ga je Jezus Kristus zaupal Petru in apostolom tako, kar zadeva evangeljski zakon, kot tudi, kar zadeva naravni zakon (SR, 4).

Ugovori glede pravilnosti razmerja med ugotovitvami študijske komisije, ki jo je Janez XXIII. ustanovil marca 1963, in papeško razglasitvijo se niso polegli, tudi v zadnjem času ob tridesetletnici okrožnice ne.⁹ Nekateri nasprotujejo nauku učiteljstva, češ da je zgolj redno papeževo učenje in zato ne nezmotno, pri čemer gre za pomanjkanje soglasja z *verskim čutom (sensus fidelium)* in s prevladujočim mnenjem teologov. Gredo celo tako daleč, da odrekajo možnost avtentičnega doktrinalnega učenja na področju norm, ki jih določa naravni moralni zakon.¹⁰

Odločnost in vztrajnost papeškega učenja v teh letih ter bistvena soglasnost zbora škofov, ki se je pokazala v izjavah škofovskih konferenc in na sinodi leta 1980, predvsem pa skladnost z velikim moralnim izročilom Cerkve skozi stoletja, v resnici omogoča, da nimamo utemeljenih dvomov o tem, da nauk okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* pripada rednemu,¹¹ univerzalnemu učenju Cerkve.

⁹ Prim. N. J. Rigali, *On the Humanae vitae Process. Ethics of Teaching Morality*, v: *Louvain Studies* 23 (1998), 3–21. Za objektivno informacijo o pripravljalni fazi prim. J. E. Smith, *Humanae vitae. A Generation later*, Washington D.C. 1991, 1–35.

¹⁰ Prim. C. Caffara, *La competenza del Magistero nell'insegnamento di norme morali determinate*, v: *Anthropotes* 4 (1988), 7–23; L. Melina, *The Role of the Ordinary Magisterium: on Francis Sullivan's Creative Fidelity*, v: *The Thomist* 61 (1997), 605–615.

¹¹ Prim. F. Ocariz, *La nota teologica dell'insegnamento dell' Humanae vitae sulla contracccezione*, v: *Anthropotes* 4 (1988), 25–43.

V razpravi, ki se je porodila ob stališčih ameriškega teologa Charlesa Currana in pojasnilih Kongregacije za verski nauk, zlasti v navodilu *Dar resnice* (*Donum veritatis*, 1990), v *Veroizpovedi* (*Professio fidei*, 1998) v *Doktrinalnem navodilu* (*Nota dottrinale*) iste kongregacije in v nedavnem apostolskem pismu Janeza Pavla II. *Za obrambo vere* (*Ad tuendam fidem*, 1998) so bile obsežno pojasnjene predpostavke za to trditev in za njene posledice v teologiji in v pastoralni praksi. Že leta 1987 je Janez Pavel II. izjavil: »Učenje Cerkve o kontracepciji ne spada v materijo, o kateri bi teologi svobodno razpravljali. Učiti nasprotno je isto kot napeljevati moralno vest zakoncev v zмотo.«¹²

Doktrinarni razvoj učiteljstva, do katerega je prišlo zaradi okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* v povezavi s problemi in ugovori, ki so se porodili v cerkveni skupnosti, pa teološkega razmišljanja ne odvezuje nadaljnega in posebnega napora.

Poskrbeti bo moralo za antropološko poglobitev poročne skrivnosti, tako da bo bolj osvetlilo tudi človeško prepričljivejšo temelje katoliškega nauka.

2. Poročna skrivnost

2.1. Okrožnica *O posredovanju človeškega življenja* in poročna skrivnost

Poglavitni nauk¹³ okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* je v izjavi o od Boga hoteni *nerazdružni povezavi* (*indissolubilis nexus*) – ki je zato človek ne more prelomiti na svojo pobudo – med dvema pomenoma zakonskega dejanja: med združitvenim in roditvenim pomenom (prim. *HV - PCŽ*, 12). Takšna izjava razodeva čisto določeno pojmovanje zakonskega dejanja, ki načenja vrsto posebnih antropoloških vprašanj. Če se omejimo na bistvena, lahko pokažemo tri.

¹² L' Osservatore Romano, 6. junija 1987.

¹³ Izraz prihaja iz posebno verodostojnega vira na tem področju. Prim G. Colombo, *L'insegnamento fondamentale di Humanae vitae*, Milano 1989, 411–412.

1) *Spolna razlika* kot ontološki izraz Božje odločitve, da ustvari človeka vedno in samo kot moškega in kot žensko.¹⁴

2) *Ljubezen*, razumljena kot objektivno razmerje do drugega, ki temelji na subjektivni ljubezni (*affectio*), pojmovani kot celota biološko-nagonskih in duhovnih sprememb – nezavednih, podzavestnih in zavestnih – ki se pojavijo v človeku kot ljubečem ali ljubljenem.

3) *Rodovitnost*: porajanje otrok kot sad ljubezni dveh zakoncev.

Teza o *neločljivi enotnosti* obeh znamenj (*significationes*) zakonskega dejanja zahteva, da so trije nakazani dejavniki sami notranje in neločljivo združeni v nerazvezljiv preplet. Za označitev tega nerazvezljivega prepleta spolne razlike, ljubezni in rodovitnosti (porajanja) se lahko zatečemo k izrazu *poročna skrivnost*,¹⁵ in to ne brez podlage v zgodovini kultur in v svetopisemskem razodetju.¹⁶ Toliko bolj, da se tako predstavljena poročna skrivnost pokaže fenomenološkemu obravnavanju prvinskega človeškega izkustva ljubečega srečanja med moškim in žensko. Poleg tega je ob pozorni rabi načela analogije sposobna osvetliti vse mogoče oblike ljubezenskega odnosa, od čutne ljubezni do tega, kako se med seboj ljubijo Trije, ki so en sam Bog.¹⁷ Vse pogloblitve verske resnice se lahko predstavijo v ključu poročne skrivnosti (svatbena teologija). Čeprav v brezda-

¹⁴ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *O dostojanstvo žene - Mulieris dignitatem*, Cerkevni dokumenti 40, Ljubljana 1989, 1.

¹⁵ Prim. Angelo Scola, *Il mistero nuziale*. Tomo 1: *Uomo - donna*, PUG, Roma 1998, 63–143; Janez Pavel II., *Moža in ženo ju je ustvaril*, MD, Celje 2014.

¹⁶ Prim. na primer: AA.VV., *La civiltà del mediterraneo e il sacro*, Milano 1992; R. Graves, *I miti greci*, Milano 1983, 21–28; J. Ries, *Il rapporto uomo - Dio nelle grandi religioni precristiane*, Milano 1992, 67–92; L. A. Schökel, *I nomi dell'amore. Simboli matrimoniali nella Bibbia*, Casale Monferrato 1997; gesla: *Amore - Ljubezen* (35–64); *Cantico dei Cantici - Visoka pesem* (237–245); *Corporeità - Telesnost* (308–321); *Dona - Žena* (416–429); *Matrimonio - Zakon* (920–930); *Uomo - Mož* (1590–1609); *Verginità - Devišтво* (1639–1654); v: P. Rossano – G. Ravasi – A. Girlanda (ur.), *Nuovo Dizionario di Teologia Biblica*, Cinisello Balsamo 1989³.

¹⁷ Prim. C. S. Lewis, *I quattro amori*, n. d., Milano 1980, 11–21.

nji različnosti je namreč poročna razsežnost (nadspolna)¹⁸ navzoča v samem Bogu, kjer očitno lahko doumemo tudi ljubezen v pravem pomenu besede in rodovitnost. Tako čudna ljubezen, ki je najnižja točka na analogni lestvici, kljub nekaterim živalskim potezam, ohranja, pa čeprav samo kot popačen odmev, hrepenenje po izpolnitvi, ki jo drugi lahko pomeni za jaz.¹⁹

Poročna skrivnost predvsem omogoči, da dojamemo *pravo naravo zakonske ljubezni in zakona*, kolikor ju preudarja v njunem najvišjem izviru. Bog, ki je ljubezen, je Oče, »od katerega vsako očetovstvo v nebesih in na zemlji dobiva svoje ime« (HV - PČŽ, 8).

Na drugem mestu v luči poročne skrivnosti dobro razumemo, zakaj so zakonci svobodni in odgovorni sodelavci Boga stvarnika v veliki nalogi posredovanja človeškega življenja (prim. HV - PČŽ, 1).

Pozorno raziskana poročna skrivnost lahko končno preskrbi primeren kontekst za razumevanje poglobitnega nauka okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* (neločljivi zvezi obeh namenov – *significationes*). Predstavlja namreč potreben vezni člen med to neločljivostjo in med »celostno vizijo človeka in njegove ne samo naravne in zemeljske, ampak tudi nadnaravne in večne poklicanosti« (HV - PČŽ, 7).

Koristno je vnovič premisliti tri dejavnike poročne skrivnosti.

¹⁸ Ni nujno, da bi se sklicevali na izraz, ki sta ga uporabila Evdokimov in H. U. von Balthasar, ki govorita o *nadspolnosti*, čeprav je koristno enkrat opozoriti nanj. Izraz vsaj pri Balthasarju pomeni absolutno agapično naravo ljubezni, ki ji za razliko od erotične ljubezni ni potrebno, da bi ljubeči obstajal pred ljubljenim: prim. H. U. Balthasar, *Theodramatik*, zv. 2, n. d., 387ss; Isti, *Theodramatik*, zv. 4, n. d., 74ss; P. Evdokimov, *La donna e la salvezza del mondo*, Milano 1980, n. d., 21ss. Glej tudi D. L. Schindler, *Catholic Theology, Gender, and the Future of Western Civilization*, v: Isti, *Heart of the World, Center of the Church. Communio Ecclesiology, Liberalism, and Liberation*, Grand Rapids (MI) – Edinburgh 1996, 237–274.

¹⁹ Preplet treh konstitutivnih dejavnikov poročne skrivnosti se analogno nanaša tudi na višje razvite živali, kjer lahko o ljubezni govorimo samo v nepravem pomenu besede, kljub temu pa s Tomažem Akvinskim ne moremo izključiti *amor naturalis*.

2.2. Spolna različnost

Fenomenološko pozoren pogled na zadevo sam v sebi razkrije, da je spolnost *spolna razlika*. Po njej se drugačnost ne izčrpa v soočenju drugega z jazom, ampak je v nekem smislu vpisana vanj. Ne da bi razbila enotnost jaza, ga sili k *vzajemnosti*, toda ne kot dopolnilo pomanjkanja, ampak kot pogoj za svobodno samouresničenje.

Človek, ki je v spolni razliki vedno določen *kot enost duše in telesa (corpore et anima unus)*, v svojem telesu, razumljenem kot *zakrament celotne osebe*, odkrije nujno *sredstvo* za lastno določitev, hkrati pa za odnos do drugega.²⁰ Vzajemnost, ki iz tega izhaja, ni čisto dopolnjevanje (ni androgina ponovna sestavitev dveh polovic, kot bi hotela šala Platónovega Aristofana), ker je *nesimetričnega* značaja. Nesimetričnost lahko odkrije že zdrava pamet zaradi dejstva, da vzajemnost za vsakega človeka hkrati obstaja znotraj številnih medosebnih odnosov, v katerih je spolna razlika konstitutivna. Tako je človek – moški v istočasnem odnosu z množtvom likov drugega spola (mati, sestra itd.), ne da bi bil izključno usmerjen na enega izmed njih v iskanju domnevne druge polovice samega sebe.

Vendar pa razlog za obstoj nesimetričnosti srečujemo globlje, na ontološki ravni. Spolna razlika (moški – ženska) določa konstitutivne antropološke polarnosti (drugi polarnosti sta: duša – telo in posameznik – skupnost). V njej se izraža zakon, da so bitje in njegove transcendentalije (eno, resnično, dobro) znotraj prigradne resničnosti vedno dani v dvojni enotnosti. Dvojna enotnost med bitjo in bistvom (*distinctio realis, ontološka diferenca*) svoj vrh srečuje v ontološki antropologiji, po kateri človeška svoboda hrepeni po tem, da bi se presešla, vendar te »sposobnosti« ne more uresničiti sama od sebe. Zato je treba reči, da je spolna razlika *neizvedljiva*, kakor je neizvedljiva tudi človekova svoboda.

Spolna razlika, ki razkriva nesimetrično vzajemnost, se kaže notranje povezana z zakonsko ljubeznijo (*una caro*,

²⁰ Prim. H. U. von Balthasar, *Epilog*, n. d., 81.

zakon) po eni strani, po drugi pa z rodovitnostjo (*družino*). *Una caro* namreč hkrati pomeni zlitje dveh v sad (otroka) in dejstvo, da celó v zakonskem dejanju razlika med moškim in žensko ostane nepremagljiva. Ohranja namreč prostor za tretjega (otroka).

2.3. Poročna ljubezen

Spolna razlika kot poseben izraz različnosti (polarnosti), ki je značilna za bitja na svetu, je »predhodna ontična stopnica tega, kar je med svobodnimi bitji ljubezen«. ²¹ Je namreč pogoj za izmenjavo med bitji, v primeru zavestnih in samozavestnih bitij, njihovega vzajemnega bivanja drugega v drugem. Tako ima ljubezen naravni temelj, ²² ki ga v primeru človeka prevzame, ne pa razveljavi svoboda. Človekova svoboda v *biti-za-drugega* naleti na svoj pravi pomen. Način, na katerega človek lahko živi ljubezen, gre skozi spolno telo, ki je razumljeno kot izvorna raven, na kateri doživlja potrebo, da bi bil on sam preko objektivne oblike, ki je drugačna od njega. S pomočjo tako pojmovanega telesa človek »trči« na druga bitja na svetu. ²³ Ko potem »trči« na človeško bitje, kakršno je sam, odkrije meje svoje svobode in pozitivno stvarnost drugega. Če se tako začnemo zavedati drug drugega, zasije tista vzajemnost, ki utemeljuje ljubeč dialog.

V tem je prvinski pomen svetopisemskega *una caro*, ki utemeljuje zakon. »Zakonca drug drugemu izrazita svojo osebno ljubezen v 'govorici telesa', ki jasno vsebuje svatbene in starševske pomene hkrati. Zakonsko dejanje, s katerim zakonca drug drugemu pokažeta podaritev sebe, istočasno izraža odprtost daru življenja: je neločljivo telesno in duhovno dejanje. V svojih telesih in po svojih telesih zakonca izpolnita svoj zakon in lahko postanega oče in mati« (*Donum veritatis – Dar resnice*, 1990, II B 4b).

²¹ *Prav tam*, 123.

²² V tem smislu je za sv. Tomaža Akvinskega in za sholastike *naravna ljubezen – amor naturalis* – lastna vsem ustvarjenim bitjem (tudi neživim).

²³ »Misli blago prebivajo druga z drugo, trdo pa se v prostoru zadevajo stvari.« pravi Goethe.

2.4. Porajanje

Una caro kaže, kako se v zakonskem dejanju izraža popoln pogled na človeka. V njem je telesna združitev, ki iz dveh naredi eno telo, kar lahko vidimo v sadu, otroku, v katerem je sodelovanje obeh na biološki, psihični in duhovni ravni postalo neločljivo. In vendar oba ostajata *nepomešano* (*inconfuse*) različna in prav zaradi tega telesno združitev lahko doživljata kot združitev oseb. To je mogoče zaradi tega, ker je telo, ki je zakrament osebe, na nepreklicen način enopomensko spolno. Polarnost, ki pomeni razliko, se razodeva neodpravljljiva prav zaradi tega, ker je ontološko naravnana na otroka. Lahko rečemo, da se v zakonskem dejanju človek pokaže kot vrhunec stvarstva. Hkrati se poročna skrivnost pokaže najgloblja na naravni ravni. V zakonskem dejanju se namreč edinstveno srečata narava in duh, v ustvarjalnem dopolnjevanju teh dveh dejavnikov pa se osvetljuje smisel človeškega porajanja. To je srečanje med dvema duhovnima telesoma v znamenju rodovitne telesne združitve. Gre za višjo stopnjo, čeprav je ta še vedno v določeni meri deležna tiste nepopolne individualizacije, po kateri se živali razmnožujejo v dejanju, ki je zaznamovano s smrtjo. Vendar je to srečanje deležno tiste duhovne rodovitnosti, ki je značilna za angele, ki se vendar ne morejo *razmnoževati* z izkustvom razkrojitve zaradi ohranitve, ki jo ima življenje njihove vrste.

Posebna narava poročnosti, ki je lastna moškemu in ženski, določa posebno naravo njune rodovitnosti. Razumeti jo moramo kot porajanje v kakovostni razliki tako glede na razmnoževanje živali kot na rojevanje (v Bogu). »*Da bi spoštovali govorico teles in njihovo naravno velikodušnost, se mora zakonska združitev dogajati v spoštovanju odprtosti za porajanje, porajanje osebe pa mora biti sad in cilj zakonske ljubezni. Izvor človeškega bitja je tako porajanje, ki je 'vezano ne samo na biološko, ampak tudi na duhovno združitev staršev, ki sta združena z vezjo zakona'. Oploditev, do katere pride zunaj telesa zakoncev, je že s tem prikrajšana za pomene in vrednote, ki se izražajo v govorici telesa in v združitvi človeških oseb*« (Donum veritatis – Dar resnice, 1990, II B 4b).

2.5. Poročna skrivnost in imago Dei

H. U. von Balthasar je zapisal globoko misel: »Notranjo zedinjenost z Božjo resnico morda moremo v redu narave primerjati le združitvi moža in žene. Da pa napravimo to primerjavo zares zgovorno, se je treba ozirati na dejanje združitve dveh oseb v enem mesu in obenem na sad te združitve: na otroka, pri čemer preskočimo časovno razliko.«²⁴ Poročna skrivnost je izražena v vsej svoji moči: neločljiva, pa vendar po spolni razliki v sebi razčlenjena enotnost, ljubezen in rodovitnost, v kateri dobijo svojo dovršeno podobo oseba, zakon in družina. Ta globoka naravna skrivnost tako razkriva človekovo podobo (*Gestalt*) kot bistveno dramatično. Vsak človek, kolikor o svojem bistvu lahko razmišlja samo iz svojega bivanja, živi zakonitost dvojne enotnosti, zaradi katere izvirno in nepremagljivo enotnost jaza doživlja polarizirano: kot duh in telo, moški in ženska, posameznik in skupnost. Poročna skrivnost tako kot vsaka druga bistvena razsežnost človeškega bivanja poziva te tri polarnosti, pri čemer kaže, kako je *drugi so-bistven jazu* preko upoštevanja telesa kot zakramenta celotne osebe, ki je pogoj za *una caro* (zakon), ki je bistveno naravnian na sad (*družino*). Ne da bi načenjali avtonomno trdnost jaza, se drugost ne kaže kot zunanja in zato ni v nevarnosti, da bi o njej razmišljali kot o postranski. Zakon in družina postaneta bistvena dejavnika, da se duhovni subjekt lahko uresniči kot oseba.²⁵

Apostolsko pismo Janeza Pavla II. *O dostojanstvu žene* (*Mulieris dignitatem*, 1989) je poskrbelo za to, da je svetovalo pomembno razširitev klasičnega nauka o *imago Dei*, ki daje prostor temu razčlenjenemu antropološkemu gledanju. Čeprav ostaja trdno zakoreninjeno v najbolj značilnih dosežkih klasičnega izročila, se odpira moderni občutljivosti prav s tem, da predlaga preseganje njegove omejujoče konceptualistične

²⁴ H. U. von Balthasar, *Premišljevalna molitev*, Mohorjeva družba, Celje 1994, 55.

²⁵ Primer devišstva zaradi Božjega kraljestva ne zmanjša veljavnosti te trditve ravno zaradi tega, ker predstavlja najbolj pomenljivo *varianto* poročne skrivnosti, v kateri se po milosti udejanja neka oblika ljubezni. Prim. A. Scola, *Il mistero nuziale*. Tomo I, *Uomo-dona*, 112–113.

pristranskosti.²⁶ »Da je kot mož in žena človek ustvarjen po Božji podobi, ne pomeni le, da je vsak posameznik kot razumno in svobodno bitje podoben Bogu. Pomeni tudi, da sta mož in žena kot 'enost dveh' ustvarjena v skupnem človeškem bitju, poklicana, da živita v skupnosti ljubezni in tako odsevata v svetu ljubezensko skupnost, ki je v Bogu in v kateri se tri Božje osebe v notranji skrivnosti enega Božjega življenja ljubijo. Oče, Sin in Sveti Duh, en sam Bog v edinosti Božjega bistva, bivajo kot osebe v nedoumljivih božjih odnosih. Le na ta način je razumljiva resnica, da je Bog v sebi Ljubezen (prim. 1 Jn 4,16). Po Božji podobi in podobnosti ustvarjen človek kot mož in žena (po analogiji, kakor jo v odnosu med Stvarnikom in stvarjo lahko sprejmemo), izraža torej tudi 'edinost dveh' v skupnem človeškem bitju. Ta 'edinost dveh', ki je znamenje skupnosti oseb, kaže, da je bila pri stvarjenju človeka človeku vpisana tudi določena podobnost z Božjo skupnostjo (communio). Ta podobnost je vpisana kot lastnost osebnega bitja obeh, moža in žene ...«²⁷ Janez Pavel II. tukaj izpostavlja občestveno kakovost *imago Dei* in uvaja vez med poročno skrivnostjo in Božjo skupnostjo.

Tako razvit nauk o *imago Dei* nam omogoča v vsej polnosti dojeti poročno skrivnost. Po zakonu rastoče analogije (ana-loge) preplet spolne razlike, ljubezni in rodovitnosti, ki sije v moškem in ženski, meče enkratno luč na antropologijo, na ekleziologijo (Kristus mož žene Cerkve: prim. Ef 5,21–33), preko žrtvovanega telesa in prelite krvi križanega Kristusa (kristologija) pa tudi na samo trinitarično življenje. Po spuščajočem se zakonu analogije (kata-loge) pa nam te središčne skrivnosti krščanstva omogočijo boljše razumeti poročno skrivnost, kakor živi v moškem in ženski. Na vrhunec analogije objektivno naletimo v razmerju Trojica – družina. Kot popoln izraz ljubezni med ustvarjenimi bitji je namreč družina pristna *imago Trinitatis*.²⁸

²⁶ Prim. A. Scola, *La logica dell'incarnazione come logica sacramentale ...*, v: AA. VV., *Wer ist die Kirche? Einsiedeln* 1999, 99–135.

²⁷ Apostolsko pismo *O dostojanstvu žene*, 7.

²⁸ Prim. H. U. von Balthasar, *Theodramatik*, zv. 3, str. 130. Temu razumevanju ne nasprotujejo ne Avguštinove (prim. *De Trinitate*, 12,5–7) ne Tomaževe trditve (prim. *Summa Theologiae*, I, q. 93, a 6., ad 2).

Pomembno posledico tega teološkega gledanja na človeka vidimo prav v potrditvi temeljne teze okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* o neločljivosti med združitvenim in roditvenim pomenom zakonskega dejanja. Poleg tega kaže pomembno vez s središčno tezo navodila *Dar življenja*, v katerem je trditev okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* objektivno vključena: »Začetek človeškega življenja se tako pokaže kot sad porajanja, 'vezanega ne samo na biološko, ampak tudi na duhovno združitev staršev, ki ju združuje zakonska vez'. Oploditev zunaj telesa zakoncev zaradi tega ostaja oropana pomenov in vrednot, ki se izrazijo v govorici telesa in v združitvi človeških oseb« (*Donum veritatis - Dar resnice*, 1990, II B, 4b).

3. Etične perspektive

Etično razmišljanje zadnjega desetletja je zlasti v severno-ameriškem okolju poudarilo omejenost normativne morale, ki dojema človeška dejanja z vidika opazovalca (*tretje osebe*) in jo hoče urejati od zunaj.²⁹ Potem je moralna teologija skušala preseči ekstrinsecizem kristološke zasnove in ponovno stikati teološke vezi delovanja. Perspektive, ki jih je odprla na poročno skrivnost osredotočena antropologija, imajo veliko posledic za etično razsežnost na trojni ravni dejanja, moralnega subjekta in skupnosti.

3.1. Evharistična razsežnost delovanja

V svoji prvobitni razsežnosti dojeto človeško dejanje je v bistvu ljubezensko dejanje: rodi se iz začetne obljube izpolnitve, ki teži k uresnitvi preko skupnosti oseb, ki je predokus sreče kraljestva in človeški odsev slave Božjega trinitarnega življenja. V spreobrnjenju in v hoji za Kristusom je kristjanovo dejanje poklicano, da je v zgodovini dejanje svobodnega ujemanja z najvišjim dejanjem ljubezni Kristusa na križu: poveličanje Očeta preko darovanja samega sebe Cerкви in človeštvu.

²⁹ Prim. G. Abba, *Felicità, vita buona e virtù. Saggio di filosofia morale*, Roma 1989, 76–132.

Celovitost daru Kristusove ljubezni ostaja trajno navzoča in razpoložljiva v evharistiji, ki tako ostaja vzorčna oblika in pogoj kristjanovega svobodnega delovanja.³⁰ V njej se Kristus, ženin, daruje Nevesti, ko jo vključuje v dinamiko v Božjo hvalo in slavo žrtvenega daru. Kristjanovo delovanje je pritrditel ljubezni: »Mi smo spoznali ljubezen, ki jo ima Bog do nas, in verujemo vanjo« (1 Jn 4,16).

Zlasti dejanja zakonske ljubezni so poklicana, da se zakoreninijo v evharistiji, da bi bila izraz in udejanjenje Kristusove ljubezni do Cerkve: celovita podaritev sebe, brez pridržkov, ki vedno vključuje dušo in telo in ki mora nujno ostati odprta za rodovitnost posredovanja življenja kot preobilja ljubezni.

3.2. Udeležba pri Kristusovih krepostih

Problem morale je tako postavljen v perspektivo subjekta (perspektiva *prve osebe*), ki se kot avtor svojih dejanj izpopolnjuje v ljubezni. Pozornost na notranja načela delovanja usmerja moralno razpravo na kreposti in na njihovo korenino, na ljubezen (*caritas*), kot ljubezensko združitev s Kristusom v Duhu.³¹

Krepost je nekaj »čisto drugega kot navada«:³² je prirastek svobode, duhovne energije, ki oblikuje sposobnosti in nagljenja, ko omogoča izvrstno delovanje. Daleč od tega, da bi se pokazala samo kot brzdanje strasti, uresničuje njihovo »resnično povezovanje v celoto«³³ v luči resnice o dobrem osebe, ki je poklicana k darovanju same sebe v ljubezni. Vzgib, čustvo, strast, naklonjenost so sprejeti v svoji objubi

³⁰ Vrednost evharistije kot najvišjega dejanja človeške svobode, ki v izročitvi anticipira smrt, najdemo v delu M. Blondela, *L'Action (1893). Essai d'une critique de la vie et d'une science de la pratique*, Paris, 1973, V, 1–2. Na to je nedavno opozoril M. Antonelli, *LEucaristia ne «l'Action» (1893) di Blondel. La chiave di volta di un'apologetica filosofica*, Milano 1993.

³¹ Kot poskus nadaljnega razvoja te perspektive prim. L. Melina, *Sharing in Christ's Virtues. Renewing Moral Theology in the Light of Veritatis Splendor*, Washington D.C. 1999.

³² Prim. S. Pinkaers, *Le renouveau de la morale*, Paris 1979.

³³ Prim. K. Wojtyła, *Persona e atto*, Città del Vaticano 1982, 264–266.

jutranjega svita in povzdignjeni na duhovno raven srečanja z drugo osebo. V predlagani zasnovi se moralno pravilo ne postavlja kot zunanji nadzor naravnih sil, ampak prej kot vzgoja za krepost, se pravi za rast svobode v ljubezni (sv. Tomaž Akvinski).³⁴

V krščanski razsežnosti so kreposti »deležnost pri Kristusovih krepostih« (sv. Bonaventura),³⁵ ki po Duhu pridružuje kristjane svoji popolni ljubezni do Očeta. Kreposti so poročni dar, ki ga Kristus daje Cerkvi v svojem Duhu, da bi jo izpopolnil in »da bi sam postavil predse veličastno Cerkev, brez madeža, gube ali česa podobnega, da bo sveta in brezmadežna« (Ef 5,27). Kristusova svatbena ljubezen, pri kateri je kristjan udeležen, je mati in oblikuje vse druge kreposti, ki so kot njegove izvedbene strategije (sv. Avguštin).³⁶

Zakonska morala je torej izraz svatbene ljubezni (*caritas*) Kristusa do Cerkve. Čistost ni zožena na zdržnost, ampak je krepost resnične ljubezni, ki jo v zakoncih goji Duh.

3.3. Mesto morale v Cerkvi

Vprašanje moralnega subjekta je tudi vprašanje mesta njegovega razvoja, Cerkve. Kristjan si še zdaleč ne domišlja, da je samostojen in prav tako se ne omejuje na heteronomijo, pač pa je *sin, celo sin v Sinu*, ki ga je Kristusova ljubezen do Cerkve rodila za novo sinovsko svobodo.

Cerkev, Kristusova nevesta, je tudi njegova Mati. V njej se kristjan rodi in se vzgaja za kreposti. V njej oblikuje svojo vest v čutenju s Cerkvijo, ki je antipod vsaki avtonomistični domišljavosti in vsakemu hlapčevskemu konformizmu. »Kdor hoče živeti, ima kje živeti, ima iz česa živeti. Naj se približa, veruje,

³⁴ Prim. sv. Tomaž Akvinski, *Summa Theologiae*, I-II, q. 92, a. 1; G. Abba, *Lex et virtus. Studi sull' evoluzione della dottrina morale di san Tommaso d'Aquino*, Roma 1983, 226–264.

³⁵ Prim. sv. Bonaventura, *III Sent.*, d. 34, p. I, a. 1 (III,737); A. Nguyen van St, *Seguire e imitare Cristo secondo san Bonaventura*, Milano 1995, 179–203.

³⁶ Prim. sv. Avguštin, *De moribus Ecclesiae catholicae*, I, XV,25. Za sv. Tomaža glej: P. J. Wadell, *The Primacy of Love. An Introduction to the Ethics of Thomas Aquinas*, New York-Mahwah 1992, 125–141.

se pusti vključiti, da bo poživljen. Naj se ne boji povezanosti z udi.«³⁷ Cerkevno občestvo postane *pravilo ravnanja (morum regula)* ne z zunanjega pravnega vidika, kakor nekakšna omejitev, ampak kot notranja oporna točka srca in razumevanja.

Če so to bistvene poteze etičnega razvoja poročne antropologije, se pastoralno vprašanje v bistvu postavlja kot vprašanje nastanka in vzgoje krščanskega subjekta.

4. Pastoralna razsežnost

4.1. Vzgojno delo

Preroška napoved poročne skrivnosti, vsebovana v okrožnici *O posredovanju človeškega življenja*, je bila v teh tridesetih letih deležna razčlenjenega razvoja, ki je pokazal, kako je bilo v kočljiv vidik, ki je predstavljal njeno posebno vsebino, dejansko vključeno pojmovanje človeka in družbe, od katerega je na koncu koncev odvisna civilizacija. V tem okviru se vzgojno delo kaže kot prvenstvena naloga Cerkve. Nova evangelizacija in tretje tisočletje, da spomnimo na dva središčna pojma učenja Janeza Pavla II., sta neločljiva od zavesti, da bo vsak človek vedno *sposoben sprejeti Boga (docibilis Dei; prim. Jn 6,45)*. »Častiti bratje, ljubi sinovi in hčere in vsi vi, ljudje dobre volje, vzgojno delo, h kateremu vas kličemo, je veliko ...« (HV - PČŽ, 31).

Ta naloga najprej zahteva primeren subjekt: Cerkev se mora namreč roditi v osebi kot odgovor na pobudo Jezusa Kristusa, ki v zakramentu (veliki četrtek) in na križu (kri in voda) rojeva svojo Nevesto. Zaradi tega so cerkveni očetje o Mariji govorili kot o *brezmadežni Cerkvi (Ecclesia immaculata)*. Okoli Marije se razvršča ljudstvo krščenih, ki so vključeni v eno samo telo po veri in krstu, iz katerega izvira njihovo osebno poslanstvo. Vernik (kristjan) se mora zaznavno izražati v okoljih človeškega bivanja (družina, mestna četrt, delovno okolje), tako da odrešenjski dogodek Jezusa Kristusa ponavzoča v zakramentalnem srečanju in izkustvu.

³⁷ Sv. Avguštin, *In Iohannis Ev. Tract.* 26 ,13.-

Tako je vernik poklican evangelizirati v polnem spoštovanju metode, ki jo je predlagal Jezus sam, ko je rekel: *»Jaz sem pot, resnica in življenje.«* Ta metoda, ki je metoda učlovečenja, pomeni človeka, ki ga srečamo, na široko odpreti celotni stvarnosti in ga vključiti v skupno pot k Očetu.

Kristjan in vzgojna metoda zahtevata priče, ki so prepričane o dogodku Jezusa Kristusa kot o začetku novega življenja. Svobodne ljudi, ki Jezusa Kristusa znajo ponuditi svobodi drugega. Ta celovita vzgojna perspektiva zajema pozornost na *»ustvarjanje ugodnega ozračja za vzgojo čistosti«* (HV - PČŽ, 22). *»V kontekstu spolnjevanja in spoštovanja Božjega zakona, ki zadeva zakon, se bo nauk Cerkve o urejanju rodnosti, ki razglša Božji zakon, mnogim zdel težak ali celo nemogoč ... Kdor pa dobro premisli, bo spoznal, da ti naponi plemenitijo človeka in so v korist človeški skupnosti«* (HV - PČŽ, 19 - 20).

Cerkev, mati in učiteljica, v odnosu do ljudi ohranja Odršenikovo držo: *»Pozna njihovo šibkost, ima sočutje z množico, sprejema grešnike; ne more se pa odpovedati učenju zakona, ki je v resnici zakon človeškega življenja, vrnjenega v svojo prvotno resničnost in vodenega po Božjem Duhu«* (HV - PČŽ, 19).

»Jezus Kristus je živ in oseben zakon« (SR, 15). Hoditi za njim ni *»zunanje posnemanje«*, ampak zahteva, *»da se priličimo Njemu«* (SR, 21). Čeprav krhkost lahko zaznamuje človekovo pot, nikoli ne bo zmanjkalo milosti, ki nam daje polno svobodo Božjih otrok. V poistovetenju s Kristusom učenec odkrije čar, da je v vsakem njegovem dejanju dih odnosa z Očetom. Zato je hvaležen, da njegovo ranjeno svobodo rešuje in podpira zapoved: kdor upa v Boga, *»se očističuje, kakor je on čist«* (prim. 1 Jn 3,3).

4.2. Prevladujoča kultura in skušnjave kristjanov

»Cerkev ve, da pri obrambi zakonske morale v njeni celovitosti prispeva h graditvi resnično humane civilizacije« (HV - PČŽ, 18).

Če opazujemo nekatere poteze danes prevladujoče kulture, ki vdirajo tudi v življenje mnogih kristjanov in jih postavljajo na preizkušnjo (skušnjavo v evangelijskem smislu),

morda zlahka ugotovimo preroško moč okrožnice in njenega na oris poročne skrivnosti usmerjenega sporočila.

a) *Spiritualizem*

Okrožnica z objektivnim priznavanjem polne vrednosti telesa v njegovi zakramentalnosti celotne osebe predvsem kaže pot za preseganje hude skušnjave *raztelesenih spiritualizmov*, ki so danes zelo razširjeni tudi med kristjani. Ti spiritualizmi, ki se ne menijo za metodo učlovečenja, po kateri se Kristusova človeškost »izkazuje kot 'zakrament', se pravi znamenje in orodje njegovega božanstva in odrešenja, ki ga prinaša: kar je bilo vidno v njegovem zemeljskem življenju, je vodilo k nevidni skrivnosti njegovega božjega sinovstva in odrešenjskega poslanstva« (Katekizem katoliške Cerkve, 515), na koncu dodajo še materialistično logiko kulta zdravja, ki našemu umrljivemu telesu obljublja nemogočo večnost, razumljeno kot navadno ohranjanje bioloških funkcij. Obe drži oropata telo njegovega zakramentalnega pomena in si med drugim preprečita, da bi v optiki vere dojeli vrednost cerkvenega in evharističnega telesa kot kraja največje svobode, ki je ponujena človeku.

b) *Androginizem*

Nauk okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* v okviru razvoja, ki ga je v teh tridesetih letih zagotovilo cerkveno učiteljstvo, kaže pot za preseganje druge makroskopske »skušnjave« današnje kulture: *andoginizma*. Beseda namiguje na zahtevo, da je vsak posamezen človek »sposoben« obeh spolov (dvospolen). Androginizem, ki odpravlja nepremagljivost spolne razlike, si človeka zamišlja kot dve strukturno nepopolni polovici, ki sta zaznamovani z iskanjem imaginarne prvobitne enotnosti. Izpolnitev jaza bi bila v tej varljivi perspektivi združitve v *eno dveh polovic*, ki iščeta nemogoči izgubljeni mir. V tej optiki dobiva vedno več prostora tragična utvara, da je spolnost lahko skrčena na čisto svobodno izbiro, ki vsakemu dopušča možnost, da samega sebe, kar zadeva spolno področje, umesti v skladu z izbiro, ki jo ima za najbolj ustrezno njegovi osebni občutljivosti.

Proti zahtevi, da kultura lahko v celoti »proizvede« naravo, učenje okrožnice *O posredovanju človeškega življenja* in poznejših posegov učiteljstva kaže, kako v okviru poročne skrivnosti spolna razlika, če je domišljena do konca, zajema drugega ne kot nekaj jazu tujega, ampak kot izraz njegovega biti-za-drugega. Telo (kot zakrament celotne osebe), ki ga vse do posebnosti določa njegova nepremagljiva spolna razlika, omogoči v resnici svobodna dejanja (tudi zakonsko dejanje) kot temelj med ljudmi sicer nemogočega *dia-loga*.

c) Dualizmi

Preroško oznanilo poročne skrivnosti poleg tega omogoči premagati danes precej razširjeno skušnjavo dihotomije med osebno in družbeno razsežnostjo dejanja. Ta dualizem se rojeva iz moderne zavrnitve aristotelskega pojmovanja (ki ga je povzel sv. Tomaž v začetku drugega dela *Teološke sume - Summa theologica*, II), po kateri je treba delovanje človeka kot razumsko delujočega presojati iz življenja, razumljenega kot celota, in je zato usmerjeno v skladu s cilji in dobrinami, ki ga bistveno označujejo. Ta zasnova dovoljuje, da človeško obnašanje razumemo kot prakso dobrega življenja, sestavljenega iz osebnih in družbenih zadržanj, ki so zasebno in javno pomembna in brez narejenih ločenosti med posameznikom in skupnostjo. Isto družbeno politično razmišljanje (moralna filozofija) lahko mirno razumemo kot praktično filozofijo takega obnašanja.³⁸

Danes smo pred podobo javne etike, ki nasprotuje tako imenovani zasebni etiki, kar je verodostojen odsev delitve med osebno svobodo, družbeno svobodo in pravno svobodo. Javna etika je vedno bolj formalna in utemeljena samo na predpisih; iz nje se izključuje, kot upravičeno ugotavlja MacIntyre,³⁹ razsežnost kreposti in je zato prepuščena čisti samovolji od družbe ločenega posameznika.

³⁸ Prim. G. Abba, *Quale impostazione per la filosofia morale?*, 33–203.

³⁹ Prim. A. MacIntyre, *Dopo la virtù. Saggio di teoria morale*, A. Editore, Roma 1981 (Paris 2007).

Tako se povzroča nerazrešljiva dialektika med zasebno koristjo in področjem objektivnih moralnih zahtev, s čimer se ustvarja umetno nasprotje med željo in nalogo, med hoteti in morati.

Na področju družine ta dualizem ugotavljamo na primer v nasprotju med željo po očetovstvu in materinstvu na eni strani in otrokom kot osebnim subjektom, ki je sposoben družbeno pravne samostojnosti na drugi strani. Otroka ne presojajo več kot zastojnski sad ljubezni med zakoncema, ampak kot »objekt«, ki je podvržen suvereni volji staršev (prim. Janez Pavel II., Okrožnica *Evangelij življenja*, 42).

Proti vedno bolj poudarjenemu skrčenju pravic osebe na individualistično sfero (posledica formalističnega razumevanja tako imenovanega zlatega pravila »ne stori drugemu, česar nočeš, da drugi stori tebi« in proti pojmovanju svobode vesti, ki se ima za absolutno in se trga iz nujne povezanosti z resnico, ki je v polnem pomenu besede Jezus Kristus sam (Okrožnica *Sijaj resnice*, 15), preroštvo poročne skrivnosti v okrožnici *O posredovanju človeškega življenja* kaže varno pot: živeti in izpričevati čar in zato *cum venientia*, primerenost in pravšnost Kristusovega zakona tudi za današnjega človeka. Iz tega zakona je treba tudi izpeljati nerešljiv preplet spolne razlike, ljubezni in rodovitnosti (poročna skrivnost). V neizogibnem izkustvu *odpovedi* (zatajevanja) se človeku daje možnost, da v vsej globini *poseduje* čustveno razsežnost svoje biti kot prostora dejanske svobode, ki bo dobrodejno učinkovala na vse druge razsežnosti njegovega bivanja (delo in družbeno življenje).

KRATICE – CERKVENI DOKUMENTI

Drugi vatikanski vesoljni cerkveni zbor

AA – LA	Odlok Apostolicam actuasitatem – O laiškem apostolatu (1964)
GS – VU	Pastoralna konstitucija Gaudium et spes – Vesele in upanje (1965)
LG – C	Dogmatična konstitucija Lumen gentium – O Cerkvih (Luč narodov) (1964)
IM – O	Odlok Inter mirifica – O družbenih občilih (1964)

Drugi dokumenti

AAS	Acta Apostolice Sedis
CC – ČZ	Pij XI., Okrožnica Casti conubii – Čisti zakonci, slov. prevod. Objavljeno v Ljubljanskem škofijemskem listu leta 1931.
CIC – ZCP	Codex Iuris Canonici (+1917) – Zakonik cerkvenega prava, Ljubljana 1942.
DV – DŽ	Kongregacija za verski nauk. Navodilo Donum vitae – O daru življenja, Cerkveni dokumenti 36, Ljubljana 1987.
DVe – DR	Re Kongregacija za verski nauk, Istruzione Donum veritatis sulla vocazione ecclesiale del teologo – Dar resnice, 1990 (Navodilo o poslanstvu teologa v Cerkvih).
EV – EŽ	Janez Pavel II., Okrožnica Evangelium vitae – Evangelij življenja, Cerkveni dokumenti 60, Ljubljana 1995.
MD – DŽ	Janez Pavel II., Apostolsko pismo Mulieris dignitatem – O dostojanstvu žene, Cerkveni dokumenti 40, Ljubljana 1989.

- MM – MU Janez XIII., Okrožnica Mater et Magistra – Mati in Učiteljica, v: J. Juhant – R. Valenčič, Družbeni nauk Cerkev, Mohorjeva družba, Celje 1994.
- PP – DRN Pavel VI., Okrožnica Populorum progressio – O delu za razvoj narodov, v: J. Juhant – R. Valenčič, Družbeni nauk Cerkev, Mohorjeva družba, Celje 1994.
- SV – SR Janez Pavel II., Okrožnica Splendor veritatis – Sijaj resnice, Cerkvni dokumenti 52, Ljubljana 1994.
- PT – MZ Janez XXIII., Okrožnica Pacem in terris – Mir na zemlji, v: J. Juhant – R. Valenčič, Družbeni nauk Cerkev, Mohorjeva družba, Celje 1994.

ZGODOVINSKI IN VSEBINSKI FRAGMENTI

Spremna beseda

Drugi vatikanski koncil (1962–1965) je med drugim obravnaval dve pomembni teološko-pastoralni in moralni vprašanji, ki sta ostali brez dokončnega odgovora, ki bi ustrezno združeval mnenja in predloge koncilskih očetov. To sta vprašanji o duhovniškem celibatu in o zakonski morali (odgovornem starševstvu). Papež Pavel VI. (1963–1968), ki je po smrti Janeza XXIII. (1959–1963) prevzel vodstvo Cerkve, vodil tri koncilska zasedanja in začetek pokoncilске preнове, je vprašanji pridržal vnovičnemu teološkemu premisleku v času po koncilu. Na prvo vprašanje je odgovoril z okrožnico *O duhovniškem celibatu* (*Sacerdotalis coelibatus*; 24. junija 1967), na drugo pa z okrožnico *O posredovanju človeškega življenja* (*Humanae vitae tradendae*; 25. julija 1968).

Okrožnici smo kmalu po izidu dobili tudi v slovenskem prevodu (1968), kar je bilo za takratne slovenske razmere prej izjema kot pravilo. Obe sta močno odmevali v cerkvenih krogih in v javnih obćilih. V cerkvenih krogih so – eni z odobravanjem, drugi s pomisleki – sprejeli njuno duhovno in pastoralno sporočilo, medtem ko so se laična obćila odzvala v stilu poenostavljanja ali celo napačnega razumevanja katoliškega moralnega nauka (glede zakonske morale) in cerkvene discipline (predpis celibata).

Okrožnica *O posredovanju človeškega življenja* je namenjena širokemu krogu naslovljencev, verujoćim in ljudem dobre volje. V teološki literaturi je okrožnica pri nas odmevala v *Bogoslovnem vestniku* (ta je leta 1965 začel vnović izhajati), v strokovni reviji *Cerkev v sedanjem svetu* (ustanovljeni leta 1967), glasilu Ciril-Methodijskega društva slovenskih duhovnikov *Nova pot* (1952) ter v službenih *Okrožnicah/Sporočilih* slovenskih škofij oziroma apostolskih administratur. O njej

so med drugim spregovorili slovenski škofje (Jožef Pogačnik, Janez Jenko, Vekoslav Grmič) in teološki profesorji (Štefan Steiner, Janez Janžekovič, Franc Debevec, Marijan Šef, Karel Vladimir Truhlar, Rafko Valenčič in drugi; prim. *Bogoslovni vestnik* 1967, 1968; K. V. Truhlar, *Pokoncilski katoliški etos*, MD, Celje 1967).

Antropološka in družbena ozadja

Posredovanje človeškega življenja je osrednje vprašanje nadaljevanja in preživetja človeškega rodu, ki ima globalne razsežnosti. Z njim se ukvarjajo tako antropološke in družboslovne kot tudi filozofske in teološke vede. V času po drugi svetovni vojni in med koncilom so se nekatera vprašanja zaostrila. Poleg družbenih in političnih izzivov so se pojavila žgoča vprašanja tretjega sveta, kot so naraščanje prebivalstva, podhranjenost ljudstev v deželah v razvoju z ene strani, z druge pa protekcionizem razvitih dežel, ki so svojo premoč nad nerazvitimi uveljavljale na političnem, družbenem in razvojnem področju.

Odmev tega stanja je prepoznaven tudi v koncilskih dokumentih. *Pastoralna konstitucija Cerkev v sedanjem svetu* (CS, 1965) navaja: »Ker mnogi zatrjujejo, da je treba porast prebivalstva ali vsaj nekaterih narodov z vsemi sredstvi in s posegi javne oblasti, vseeno s kakšnimi, na vsak način temeljito zmanjšati, opominja cerkveni zbor vse, naj se ogibajo takih javnih ali zasebno priporočenih, včasih celo vsiljenih rešitev, ki so v nasprotju z naravno postavo. Po neodtujljivi človekovi pravici do zakona in do potomstva gre odločanje glede števila otrok pošteno presoji staršev ...« (CS, 87). Medtem pa se v razvitem svetu širijo »sebičnost, uživanja željnost in nedovoljeni načini preprečevanja rojstev« (CS, 47), ki jih omogočajo nova spoznanja o človeku in zakonitostih njegovih roditvenih zmožnostih.

Koncil se sklicuje na spoznanja naravnega npravnega (moralnega) in razodetega zakona. Med ta spoznanja šteje, da je človek »kot enota duše in telesa« »ustvarjen po božji podobi« (CS, 14; 12), da sta »ustanovi zakona in zakonske ljubezni po

svoji naravi naravnani na roditev in vzgojo otrok«, da ima zakon kot združenje moža in žene značaj »medsebojne podaritve oseb«, da sta njuno življenje in medsebojna podaritev znamenje ljubezni Kristusa do Cerkve, ki »z vero, upanjem in ljubeznijo prešinja vse njuno življenje« (CS, 48). Ta ljubezen, ki »združuje človeško in božje« in je »v odličnem pomenu človeška«, presega zgolj »erotično nagnjenje«. Kot vsaka človeška dejavnost je tudi človeška ljubezen nepopolna in pogosto sebična. Toda Gospod jo je »blagovolil ozdraviti, spopolniti in dvigniti s posebnim darom milosti in nadnaravne ljubezni« (CS, 49), ki jo izraža zakrament svetega zakona kot znamenje enosti in nerazvezljivosti.

Poleg ljubezni same, ki bogati zakonca in vse njune odnose, gre tudi za sad njune ljubezni – za otroka. V tem se na poseben način kaže poslanstvo zakoncev pri posredovanju novega življenja. Zavest, da sta sodelavca Stvarnika, ju spodbuja k odgovornemu starševstvu (očetovstvu, materinstvu), da se po osebnem in skupnem premisleku pred svojo vestjo in pred Bogom sama, ne kdo drug v njunem imenu, odločata za število otrok. Pri tem morata upoštevati tudi osebne, duhovne, družinske, družbene in gnotne razmere, v katerih živita. Tako se lažje odločita za optimalno, ne pa maksimalno število otrok (prim. CS, 50–51).

Koncil se zaveda, da je v raznih življenjskih in družbenih razmerah težko upoštevati enovitost združitvenega (unitivnega) in roditvenega (prokreativnega) značaja zakonskega dejanja. To je lahko za zakonca resna preizkušnja, kajti »kjer se prekine tesnejša skupnost zakonskega življenja, tam neredko utegne priti v nevarnost zakonska zvestoba in trpeti more blagor potomstva« (CS, 51). Koncil zavrača nedovoljene načine urejanja rojstev (splav) in spočetij (kontracepcijo), priporoča pa naravne metode, ki so »v skladu s pristnim človeškim dostojanstvom« in z »odgovornim posredovanjem življenja« ter z »objektivnimi merili, vzetimi iz same človeške osebe in njenih dejanj« (CS, 51). Vloga zakramentalne milosti, ki jo krščanska zakonca prejemata, je v tem, da jima Odrešenik »prihaja naproti z zakramentom zakona«, saj je »prava zakonska ljubezen povzeta v božjo ljubezen« (CS, 48). Tako koncil.

Sporna ali preroška okrožnica?

V čem je spornost in v čem preroškost okrožnice in njena arbitrarnost? Komisijo, ki jo je Janez XXIII. ustanovil leta 1963 za preučevanje zakona in družine, je Pavel VI. razširil in vanjo imenoval znanstvenike raznih področij (demografije, družboslovja, ekonomije in razvoja, filozofije, medicine, teologije, etike ...) in različnih pogledov na tako občutljiva vprašanja. Reševanje se je močno osredotočilo na vprašanje rabe ali zavračanja kontracepcije. Pavel VI. je, ne brez hudih osebnih dilem, v skladu z dotodanjim naukom Cerkve in moralne teologije (okrožnica Pija XI. *Casti connubii*, 1931) sprejel predloge manjšine. Tudi datum izida okrožnice, 25. julij 1968, ko zaradi poletnih mesecev papež in rimske cerkvene ustanove ne izdajajo pomembnejših dokumentov, je izzval negativne odmeve.

Okrožnica Pavla VI. dopolnjuje koncilski nauk o zakonu in družini, med drugim tudi moralno področje urejanja spočetij ter rabe kontracepcijskih sredstev. Vnovič je poudarjeno, da je naravni nravni (moralni) zakon vpisan v človeško naravo, ki jo človek s svojim spoznanjem odkriva kot objektivno danost (resnico). Le-to je dolžan vedno popolneje spoznavati in po njej uravnavati svoje življenje. Objektivna resnica je nad človekovo individualno resnico. Ne gre za zanikanje človekovega individualnega prepričanja, temveč za objektivno resnico, katero mora človek iskati in po njej uravnavati svoje življenje. Okrožnica priznava, da je včasih osebno prepričanje v nasprotju z objektivnim zakonom. Ko se zakonca tega zavedata, ju vabi, naj pred Bogom premislita svoje ravnanje ter v molitvi iščeta ustrezen odgovor.

Podobno naročilo daje okrožnica tudi škofom (škofovskim konferencam), ki naj glede na krajevne razmere posredujejo vernikom in duhovnikom (spovednikom) ustrezna navodila. V njih so se škofovske konference dotaknile zlasti razlage moralno-teoloških načel, njihovega obvezujočega značaja, včasih tudi pretiranega kazuističnega reševanja vprašanj. Manj pozornosti pa so škofje namenili antropološkimi in teološkimi izhodiščem, ki so osnova etičnega ravnanja. Nekateri

so sporočilo okrožnice interpretirali bolj rigorozno in obvezujoče (kot nauk cerkvenega učiteljstva), kot npr. jugoslovanski škofje, drugi mileje, kot npr. avstrijski, nemški, francoski, belgijski ... škofje. To je vneslo dodatno nejasnost na področje zakonske morale ter pastoralne prakse (oznanjevanja, spovedi).

V razlagi moralnega zakona okrožnica izhaja iz že znanega antropološkega načela o naravi zakonskega dejanja. V tem dejanju osebi sprejemata druga drugo v vsej duševno-telesni stvarnosti ter se celovito in nepreklicno podarjata druga drugi. Okrožnica upravičeno poudarja nerazdružljivost združevalnega (unitivnega) in roditvenega (prokreativnega) značaja zakonskega dejanja, ki ga protispočetvene metode in sredstva ter razne oblike biomedicinske pomoči oropajo njune narave. Ne nazadnje se je postavljalo tudi vprašanje, ali ima cerkveno učiteljstvo izključno pravico razlagati naravni moralni zakon, saj gre za področje, ki je tudi po nauku cerkvenega učiteljstva glede na njegove naravne sposobnosti dostopno vsakemu človeku (prim. Rim 1,18 sl.).

Okrožnica svari, da zaradi človeške sebičnosti obstaja nevarnost, da zakonca drug drugega ali zakon sam jemljeta za zadovoljevanje sebičnih želja, prezreta pa poslanstvo posredovanja življenja ter pot dozorevanja in dopolnjevanja, kar bi dosegla z »gospostvom« nad svojimi roditvenimi sposobnostmi (spolnostjo). Poleg tega obstaja nevarnost, da lahko ideologije, politične oblasti, gospodarske in farmacevtske družbe uporabijo protispočetvene sredstva in metode za svoje namene (pilula, 1957), kot so npr. reševanje demografskega vprašanja, gospodarske koristi, manipulacija s posamezniki in skupinami, superiornost in odvisnost nerazvitih nad nerazvitimi ipd.

Izid okrožnice se je časovno ujemal s pojavom seksualne revolucije (v letih 1960–1970) in rastočim družbenim in etičnim anarhizmom (leto 1968), ki sta človeka pahnila v novo suženjstvo porabništva in uživanja ter v razvrednotenje človeka samega, namesto da bi mu odprla nova obzorja svobode in celostnega razvoja. Nove ideologije, ki relativizirajo človekove spolne danosti (danes teorija spolov – gender), so

pripeljale do točke, da se oseba sama odloča za svojo spolno identiteto. Še enkrat se je pokazalo, kako so skušnjave in obljube v raju vabljive in hkrati strupene za posameznika in družbo.

Žal se je uresničila še druga, nič manjša nevarnost: zaradi okrožnice so se nekateri oddaljili od vere in Cerkve, verskega in zakramentalnega življenja ter zavrgli avtoriteto Cerkve. Odslej urejajo svoje življenje zgolj po subjektivističnih načelih, ki prej ali slej relativizirajo moralni zakon. Ne smemo prezreti, da je razumevanje zakona in družine ter spolnosti zahtevno etično področje, ki je imelo vedno imelo družbene implikacije.

Okrožnica ne idealizira ne človeka ne zakona/družine ne življenjskih razmer. Zaveda se, da človek potrebuje obvladovanje in očiščevanje na vseh področjih svojega udejstvovanja, tudi na področju spolnosti in zakonskega življenja (prim. CS, 49). Škofe in duhovnike spodbuja, naj pogumno razlagajo Božji nauk in splošno veljavna moralna načela, naj z razumevanjem sprejemajo tiste, ki si prizadevajo za zvestobo Božjim zakonom, in jim v primerih človeške nepopolnosti oznanjajo Božje usmiljenje. Življenje v povezanosti z Bogom po molitvi in zakramentih, v darujoči se zakonski/družinski ljubezni, povezanosti in velikodušnosti v sprejemanju otrok je za zakonca poroštvo, da sta na pravi poti.

Nerešeno ali nerešljivo vprašanje?

Okrožnica *O posredovanju človeškega življenja* še ni doživela epiloga. Redko katera papeška okrožnica je bila in je še deležna tako nasprotujočih si odmevov. Zbudila je živahen in tako potreben dialog o pomembnem področju človekovega osebnega in družbenega življenja, od katerega je odvisen celosten razvoj človeka in človeštva ter njuna prihodnost.

Ob obletnicah izida okrožnice se vrstijo znanstveni simpoziji. Nekateri jo imenujejo »preroška okrožnica«, saj je predvidela antropološke, etične in družbene zaostritve, če bo človeštvo prezrlo njeno sporočilo. Drugi menijo, da ne bi smela nikoli iziti. Med prvimi je Janez Pavel II., ki je imel vi-

dno vlogo pri nastajanju koncilске *Pastoralne konstitucije Cerkev v sedanjem svetu* (1965, 46–52). S svojimi študijami in nazori je kot papež pomembno prispeval k antropologiji in teologiji zakona in družine, dostojanstvu žene in poslanstvu laikata, vrednotenju telesnosti in spolnosti (prim. K. Wojtyła, *Amore e responsabilita*, Torino 1980; Janez Pavel II., *Apostolsko pismo O dostojanstvu žene – Mulieris dignitatem*, CD 40, Ljubljana 1989; Janez Pavel II., *Kateheze ob sredah*). To smer nadaljuje danes milanski nadškof kardinal Angelo Scola (*1941). Njegovo poglobljeno razmišljanje o »poročni skrivnosti« objavljamo v tej številki Cerkvenih dokumentov. Prednosti njegove razprave so, da pokaže nove razsežnosti zakona in družine, telesnosti in spolnosti. Njegovi pogledi in izrazi, kot so *poročna skrivnost, vzajemnost ljubezenskega odnosa, zakramentalnost telesa* ipd., presegajo biološke, genetske, psihološke, osebne in družbene značilnosti človekove spolnosti, presegajo pa tudi moralistične in kazuistične pristope, ki ne dajejo odgovora na kompleksnost tega vprašanja. Ti pogledi dvigajo spolnost na višjo raven, saj odkrivajo celovitejši pogled na človeka kot Božjo podobo na njegovi individualni in družbeni ravni, v vzajemnosti, ne samo v dopolnjevanju (komplementarnosti) med spoloma pa prepoznavaajo dinamične prvine ustanove zakona/družine (prim. A. Scola, *Mistero nuziale. Uomo – donna (I. vol.), Matrimonio – famiglia (II. vol.)*, PUL Mursia, Roma 1998; Città del Vaticano 2007; prevedeno v nemščino in francoščino, v slovenščini izide pri Mohorjevi družbi še letos).

Med drugimi omenimo nekdanjega milanskega nadškofa Carla Mario Martinija, ki povezuje versko in moralno stanje današnjega sveta skozi prizmo raznih moralnih vprašanj, kot so urejanje spočetij, duhovniški celibat, žensko duhovništvo, ločeni in vnovič poročeni ter prejemanje zakramentov ipd. (prim. C. M. Martini – Georg Sporschill, *Converzazioni notturne a Gerusalemme. Sul rischio della fede*, Mondadori, Milano 2008).

Teh in drugih vprašanj v zvezi z zakonom in družino v procesu evangelizacije se je dotaknila tretja izredna škofovska sinoda (Rim, od 5. do 19. oktobra 2014), nadaljevala pa jih bo

redna škofovska sinoda leta 2015. Kaj bodo sadovi in predlogi teh sinod? Pomembno vprašanje je, kaj lahko mi storimo za globlje razumevanje in rešitev teh vprašanj. Nekaj dejstev in predlogov:

1. Okrožnica *O posredovanju človeškega življenja* je glede na svojo antropološko, teološko in moralno vsebino močno odmevala. Naše oznanjevanje pa se komaj dotakne njenega sporočila. Duhovniki so v negotovosti, kako o njej spregovoriti prepričljivo in sprejemljivo. V pripravi na zakon strokovnjaki in voditelji sicer omenjajo njeno vsebino, ki zahteva nenehno poglobljanje in posodabljanje glede na antropološka in moralno-teološka spoznanja ter stanje na znanstveni in družbeni ravni (urejanje spočetij, naravne metode, nove oblike kontracepcija, bioetična vprašanja ...).

2. Okrožnico vnovič objavljamo ob izredni škofovski sinodi o družini (od 5. do 19. oktobra 2014) in beatifikaciji papeža Pavla VI. (19. oktobra 2014). Gre za več kot dolžnostni spomin na skromnega in delovnega koncilskega papeža, ki je usmerjal zahtevno pokoncilsko prenovo na številnih področjih posodabljanja Cerkve. Osrednja tema njegovega pontifikata je (bila) evangelizacija, med drugim evangelizacija zakona in družine (prim. Ivan Rojnik, *Pavel VI. – Koncilski papež*, Mohorjeva družba, Celje 2014).

3. Tako okrožnica Pavla VI. kot razprava A. Scole imata namen ovrednotiti prizadevanja raznih področij današnje teologije in krščanske etike ter osvetliti žgoča moralna vprašanja. Hkrati želita vnesti v pastoralno prakso zavest in pogum za celovitejše oznanilo resnice o človeku, zakonu in družini, tudi za prihodnost človeštva, ki jo napoveduje zibelka.

Rafko Valenčič
urednik

Kazalo

Papež Pavel VI.

OKROŽNICA

O POSREDOVANJU ČLOVEŠKEGA ŽIVLJENJA

I.NOVI POGLEDI IN VPRAŠANJE PRISTOJNOSTI CERKVENEGA UČITELJSTVA.....	5
Novi problemi	5
Pristojnosti cerkvenega učiteljstva	8
Posebna preučevanja	9
Odgovor cerkvenega učiteljstva	10
II.TEOLOŠKA NAČELA	11
Celostno gledanje na človeka	11
Zakonska ljubezen	11
Značilnosti zakonske ljubezni	12
Odgovorno starševstvo	13
Naravnost zakonskih dejanj	14
Neločljivost združitvenega in roditvenega namena.....	14
Zvestoba Božjemu načrtu	15
Nedovoljeni načini uravnavanja rojstev.....	15
Dovoljenost terapevtskih sredstev.....	17
Dovoljenost uporabljanja nerodovitvenih dob	17
Hude posledice umetnega uravnavanja rojstev	18
Cerkev – varuhinja pristnih človeških vrednot	19
III.PASTORALNA NAVODILA.....	21
Cerkev – »mati in učiteljica«.....	21
Bog pomaga pri izpolnjevanju svojega zakona	21
Ovladovanje samega sebe	21
Ustvariti je treba ozračje, naklonjeno čistosti	22
Poziv državnim oblastem	23
Znanstvenikom	24
Krščanskim zakoncem	24

Apostolat med zakonci	25
Zdravnikom in zdravstvenemu osebju	26
Duhovnikom	26
Škofom	27
Končni poziv	28

Angelo Scola

PREROŠKOST POROČNE SKRIVNOSTI

1.RAZVOJ NAUKA CERKVENEGA UČITELJSTVA	30
1.2. Absolutnost moralne resnice in vest	30
1.3. Avtoriteta cerkvenega učiteljstva na moralnem področju	34
2.POROČNA SKRIVNOST	35
2.1. Okrožnica O posredovanju človeškega življenja in poročna skrivnost	35
2.2. Spolna različenost	38
2.3. Poročna ljubezen	39
2.4. Porajanje	40
2.5. Poročna skrivnost in imago Dei	41
3.ETIČNE PERSPEKTIVE	43
3.1. Evharistična razsežnost delovanja	43
3.2. Udeležba pri Kristusovih krepostih	44
3.3. Mesto morale v Cerkvi	45
4.PASTORALNA RAZSEŽNOST	46
4.1. Vzgojno delo	46
4.2. Prevladujoča kultura in skušnjave kristjanov	47
a) Spiritualizem	48
b) Andraginizem	48
c) Dualizmi	49
Kratice	51

Rafko Valenčič

ZGODOVINSKI IN VEBINSKI FRAGMENTI 53

Antropološka in družbena ozadja 54

Sporna ali preroška okrožnica? 56

Nerešeno ali nerešljivo vprašanje? 58

KAZALO61

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katezezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na Daljnem vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica Apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)

42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA – Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
79. Janez Pavel II., Skrivnost učlovečenja (1999)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)

81. CEI, Načrtovanje novih cerkva in Preureditev cerkva (1999)
82. Janez Pavel II., Pismo umetnikom (1999)
83. Papeški svet za laike, Dostojanstvo starejših ljudi (1999)
84. Janez Pavel II., Pismo starejšim (1999)
85. Papeški svet za kulturo, Za pastoralo kulture (2000)
86. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik za tretje tisočletje (2000)
87. Papeška biblična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
88. Papeški svet za past. zdravstvenih delavcev, Listina zdravstvenih delavcev (2000)
89. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika v družbenem obveščanju (2000)
90. Izjava socialne komisije francoskih škofov, Rehabilitirati politiko (2001)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
92. Kongregacija za nauk vere, Navodilo o molitvi za ozdravljenje (2001)
93. Papeški svet za družino, Zakon, družina in zunajzakonske skupnosti (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI, Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
96. Papeški svet za družbeno obveščanje, Cerkev in internet (2002)
97. Papeška komisija za kulturne dobrine, Cerkev in kulturne dobrine (2002)
98. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Rožni venec Device Marije (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
100. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja, Znova začeti pri Kristusu (2003)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
103. Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
105. Papeški svet za pastoralo zdravja, Cerkev, mamila in odvisnost (2004)
106. Kongregacija za katoliško vzgojo, Stalni diakoni (2004)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
108. Kongregacija za bogoslužje, Navodilo o zakramentu odrešenja (2004)

109. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo Kristusva ljubezen do migrantov (2005)
110. Papeška biblična komisija, Judovsko ljudstvo in njegovi sveti Spisi v krščanskem Svetem pismu (2005)
111. Papež Benedikt XVI., Homilije in govori (2005)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)
113. Papež Pij XII., Okrožnica o češčenju Presvetega Srca Jezusovega Haurietis aquas in gaudio (1956–2006)
114. Papež Benedikt XVI., Apostolsko potovanje na Bavarsko (2006)
115. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni (2007)
116. Papež Benedikt XVI., Apostolsko pismo – Motuproprij Summorum pontificum (2007)
117. Slovenska škofovska konferenca, Nova ureditev Cerkve v Sloveniji leta 2006 (2007)
118. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Rešeni v upanju (2008)
119. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo o pastoralni oskrbi ljudi na cesti (2008)
120. Italijanska škofovska konferenca, Šport in krščansko življenje (2008)
121. Papež Benedikt XVI., Pastoralni obisk v ZDA (2008)
122. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja ..., Služba oblasti in pokorščina (2008)
123. Marc card. Ouellet, Evharistija, Božji dar za življenje sveta (2009)
124. Papeška biblična komisija, Sveto pismo in morala (2009)
125. Kongregacija za verski nauk, Dostojanstvo osebe. Navodilo o nekaterih bioetičnih vprašanjih (2009)
126. Benedikt XVI., Pismo za leto duhovništva ob 150-letnici smrti sv. Janeza Marije Vianneya (2009)
127. Benedikt XVI., Okrožnica Ljubezen v resnici (2009)
128. Papeški svet za pastoralo migrantov in potujočih, Navodilo o pastoralni oskrbi Romov (2010)
129. Papež Benedikt XVI., Apostolsko potovanje na Portugalsko (2010)
130. Mednarodna teološka komisija, V iskanju univerzalne etike – Nov pogled na naravni moralni zakon (2010).
131. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Gospodova beseda – Verbum Domini (2011)
132. Italijanska škofovska konferenca, Pismo iskalcem Boga (2011)
133. Benedikt XVI., Apostolsko potovanje v Nemčijo (2011)
134. Papež Benedikt XVI., Apostolsko pismo Vrata vere – Porta fidei (2012)
135. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik služabnik božjega usmiljenja (2012)

136. Mednarodna teološka komisija, Teologija danes – pogledi, viri in merila (2012)
137. Kongregacija za katoliško vzgojo, Pastoralne smernice za pospeševanje poklicev v službeno duhovništvo (2013)
138. Papež Frančišek, Okrožnica luč vere – Lumen fidei (2013)
139. Kongregacija za duhovščino, Direktorij za službo in življenje duhovnikov (2013)
140. Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Veselje evangelija (2014)
141. Komisija škofovskih konferenc Evropske skupnosti, Evropska skupnost solidarnosti in odgovornosti (2014)
142. Papeški svet za zakonska besedila, Navodilo Dostojanstvo zakona (2014)
143. Papeški svet Pravičnost in mir, Poslanstvo krščanskega poslovnega – Razmišljanje (2014)
144. Papež Pavel VI., Okrožnica Posredovanje človeškega življenja (nova izdaja) (2014)

ZALOŽBA
DRUŽINA

9 789610 401261